

A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐK POLGÁRI JOGI FELELŐSSÉGE

OTDK-DOLGOZAT

Jelige:

Company

2014

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
1. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ INTÉZMÉNYE	6
1.1. A gazdasági társaságok szervezeti modelljei	6
1.1.1. A <i>drei Eck</i> modell	6
1.1.2. A <i>board</i> rendszer	7
1.1.3. A társasági szervezeti modellek hazai megoldása.....	8
1.2. A vezető tisztségviselő fogalmának meghatározása	8
1.2.1. Az ügyvezetés definiálása	9
1.2.2. A gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége	9
1.3. A vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó szabályok a Ptk.-ban.....	11
1.4. Az alkalmazandó jog kérdésköre.....	12
1.4.1. Az időbeli hatály vizsgálata	12
1.4.2. A tárgyi hatály vizsgálata	14
2. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGÉNEK IRÁNYAI	16
2.1. A vezető tisztségviselő felelősségének elméleti alapjai	16
2.2. A vezető tisztségviselői felelősség irányai.....	16
3. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGE A GAZDASÁGI TÁRSASÁGGAL SZEMBEN	17
3.1. A vezető tisztségviselő gazdasági társasággal szembeni felelősségének szabályozása a Gt.-ben	17
3.1.1. A vezető tisztségviselőktől elvárható magatartás a Gt.-ben.....	17
3.1.2. A vezető tisztségviselők általános polgári jogi felelőssége a Gt.-ben.....	18
3.1.3. A kár meghatározása	19
3.1.4. Az okozati összefüggés a régi Ptk.-ban.....	20
3.1.5. A jogellenes magatartás feltétele a régi Ptk.-ban	20
3.1.6. A felróhatóság és a kimentési lehetőség a régi Ptk.-ban	21
3.2. A vezető tisztségviselő gazdasági társasággal szembeni felelősségének hatályos szabályai.....	21
3.2.1. A kontraktuális felelősség megújult szabályozása	22
3.2.2. A szerződésszegés	23
3.2.3. Az okozati összefüggés a Ptk.-ban.....	24
3.2.4. A kár fogalma a Ptk.-ban.....	25

3.2.5. Az ellenőrzési körön kívül eső tevékenység	25
3.2.6. Az előreláthatóság klauzulája.....	26
3.2.7. A szerződésszegő körülmény elkerülésének, illetve a kár elhárításának el nem várhatósága.....	27
3.3. A vezető tisztségviselő gazdasági társasággal szembeni felelősségének speciális szabályai.....	27
3.3.1. Több vezető tisztségviselő felelőssége.....	27
3.3.2. A felmentvény intézménye.....	28
3.3.3. A kárigény érvényesítése a vezető tisztségviselővel szemben a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése esetén	29
4. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGE HARMADIK SZEMÉLYEKSEL SZEMBEN.....	31
4.1. A vezető tisztségviselő által e jogkörében eljárva és e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek okozott károkért való felelősség.....	31
4.2. A vezető tisztségviselő által e minőségétől függetlenül harmadik személynek okozott károkért való felelősség	33
4.3. A vezető tisztségviselő felelőssége harmadik személyekkel szemben a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése esetén.....	34
4.3.1. A <i>wrongful trading</i> intézményének szerepe a gazdasági társaságok jogában.....	34
4.3.2. A vezető tisztségviselő felelősségének feltételei a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnésekor a Ptk.-ban.....	35
4.3.3. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet és a hitelezők érdekeinek figyelmen kívül hagyása a Cstv.-ben.....	36
4.4. A vezető tisztségviselők felelőssége a gazdasági társaság nyilvántartásba vételének jogerős elutasítása esetén	39
ZÁRÓ GONDOLATOK	41
FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM	43
FELHASZNÁLT JOGFORRÁSOK	46

BEVEZETÉS

A magyar civilisztika 2014. március 15-én mérföldkőhöz érkezett, hiszen hatályba lépett a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.), amely egy hosszú időre visszanyúló, megalapozott kodifikációs munka eredménye. A Ptk. azonban nem csak a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) rendelkezéseit váltotta fel, hanem számos egyéb civiljogi jogágot is inkorporált, így különösen a gazdasági társaságok jogát. Természetesen a korábbi jogforrásokat valószínűleg még sokáig alkalmazni fogják mind a jogalanyok, mind az eljáró bíróságok, hiszen a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (a továbbiakban: Ptké.) értelmében az új kódexet főszabály szerint a hatálybalépését követően keletkezett tényekre és jogviszonyokra, valamint megtett jognyilatkozatokra kell alkalmazni.¹

Dolgozatom szempontjából a gazdasági társaságok jogának a Ptk.-ba illesztése releváns, hiszen a kodifikátoroknak és a jogalkotónak különösen figyelnie kellett arra, hogy megteremtse az összhangot a klasszikus polgári jogi szabályok és gazdasági társaságokra vonatkozó, nem teljesen azonos koncepción alapuló, szervezeti jellegű rendelkezések között. A hagyományos magánjogi és a lendületesebb társasági jogi szabályok között azonban lényeges eltérés, hogy míg előbbi viszonylag állandó, lassan változó része a jogrendszernek, addig utóbbi egy jóval dinamikusabb, változásban lévő jogterület. Elég önmagában azt megvizsgálni, hogy Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig, a Ptk. már a negyedik törvény, amely átfogóan szabályozza a társasági jogot.

A korábbi gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) szabályaihoz képest a két legmarkánsabb változás a Ptk.-ban a klasszikus polgári jogi diszpozitivitás gondolatának a gazdasági társaságokra vetítése, valamint a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek felelősségében bekövetkezett újítások.

A vezető tisztségviselő felelősségében bekövetkező változások miatt a gazdasági társaságok ügyvezetőinek, vezérigazgatóinak, igazgatósági, igazgatótanácsi tagjainak körében számos kérdés fogalmazódott meg, amelyek elsősorban arra irányulnak, hogy milyen irányban, milyen esetekben, milyen feltételek mellett és mekkora vagyoni erejéig terheli őket a polgári jogi felelősség, s az milyen mértékben objektívizálódott, szigorodott.

¹ Ptké. 1. §

Jelen dolgozat témája éppen ezért a vezető tisztségviselők polgári jogi felelőssége. A dolgozat a vezető tisztségviselő intézményének, szervezeti elhelyezkedésének rövid bemutatását követően, a polgári jogi felelősség minden irányát górcső alá veszi.

Dolgozatom elsődleges célja tehát, annak megvizsgálása, hogy milyen okból és milyen mértékben objektivizálódott és szigorodott a vezető tisztségviselői felelősség, s ezen keresztül a vonatkozó szakirodalom és jogforrások feldolgozásával átfogó és koherens választ keresni a gyakorlatban és az elméletben felmerült problémákra.

1. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ INTÉZMÉNYE

Jelen dolgozat a vezető tisztségviselő polgári jogi felelősségét kívánja bemutatni. A konkrét felelősségi kérdések tényleges tárgyalása előtt, annak megértése végett szükségesnek mutatkozik a vezető tisztségviselő intézményének a társaságon belüli elhelyezése és rövid ismertetése.

1.1. A gazdasági társaságok szervezeti modelljei

A gazdasági társaságok jogalanyisága – szemben a természetes személyek jogképességével – a jogszabályok által származtatott, s azok nem képesek saját vagyonukkal közvetlenül rendelkezni, vagy akaratukat indirekt módon kifejezni, éppen ezért szükséges olyan szervezeti struktúra, ami lehetővé teszi, hogy ténylegesen aktív szereplői legyenek a polgári jogi jogviszonyoknak.

A gazdasági társaságok alapítása során az alapító tagoknak vagy részvényeseknek olyan munkaszervezetet kell tehát létrehozni, amely három alapvető funkció betöltésére alkalmasak. Ezek a feladatok a döntéshozatal, az ügyvezetés és képviselet, valamint az ellenőrzés.² Általánosságban elmondható, hogy a kisebb, személyegyesítő társaságoknál a döntéshozatal és a képviselet személyileg nem feltétlenül különül el, az ellenőrzés ellátására pedig gyakran nem jön létre külön szerv, azt közvetve maguk a tagok végzik el. Ezzel szemben a nagyobb tőkeegyesítő társaságoknál egyre inkább szakadék képződik a passzív részvényeseket megtestesítő befektetők, és a szakértelemmel rendelkező, tényleges menedzsment feladatokat ellátó vezető tisztségviselők között. Ebben a koncepcióban szükséges, hogy akár külön szervezet, akár a vezető tisztségviselői testületben részt vevő természetes személyek ellássák a gazdasági társaság tulajdonosi ellenőrzését.

1.1.1. A *drei Eck* modell

A fent leírtakkal összhangban elmondható, hogy a gazdasági társaságok szervezetét illetően kétféle konstrukció jött létre. A kontinentális – német társasági jogon alapuló – modellben a döntéshozatali, ügyvezetési és képviseleti, illetőleg ellenőrzési funkciókat három elkülönült szervezeti egység gyakorolja.

A gazdasági társaságot érintő alapvető, stratégiai jellegű kérdésekben a döntéshozatal a legfőbb szerv hatáskörébe tartozik. A legfőbb szerv a gazdasági társasággal tagsági

² KISFALUDI ANDRÁS: *Társasági jog*. CompLex Kiadó. Budapest, 2007. 121. o.

jogviszonyban álló tagok, illetve részvényesek összességét jelenti. A legfőbb szerv jogosítványait a vonatkozó jogszabály rögzíti, illetve azokat a tagok a létesítő okiratban határozzák meg.

Az ügyvezetési tevékenységet a vezető tisztségviselő látja el, akár önállóan, akár más vezető tisztségviselőkkel együtt vagy akár testületben. A vezető tisztségviselő – a társaság érdekei elsődlegességének figyelembevételével – általában minden olyan feladatot elláthat, és minden olyan tevékenységet gyakorolhat, amelyet jogszabály vagy a létesítő okirat nem utal a legfőbb szerv, vagy más szerv hatáskörébe. A vezető tisztségviselő emellett a gazdasági társaság törvényes képviselője is, azaz a külső jogviszonyokban a vezető tisztségviselő tényleges magatartása révén szerez jogokat és kötelezettségeket a gazdasági társaság.³

A tulajdonosi ellenőrzést pedig ebben a konstrukcióban a vezető tisztségviselőktől független személyek, a felügyelőbizottsági tagok látják el. A felügyelőbizottság fontos eleme a munkavállalói participáció, ugyanis a német társasági jogon alapuló kontinentális modellben a tagok, részvényesek érdeke mellett hatványozottan érvényesül a közérdek, valamint a munkavállalók és hitelezők érdeke. Ezt az elméleti konstrukciót a három sarokpont miatt *drei Eck* rendszernek nevezzük.⁴

1.1.2. A board rendszer

Az angolszász jogcsaládba tartozó jogrendszerek társasági joga merőben eltér a kontinentális megoldástól. Az angol jog alapvetően két fő társaságtípust különböztet meg, a *partnership*-et, és a *company*-t.⁵ Az angol *partnership* a kontinentális polgári jogi társasághoz közelítő nem jogi személy intézmény, míg a *company* leginkább a klasszikus kontinentális értelemben vett gazdasági társaságoknak feleltethető meg.⁶

Az angol társasági jog a tőkeegyesítő *company*-k hazája, ahol a részvényesek (*shareholder*) érdeke mindenképp felett áll. A két legkedveltebb társaságtípus a *public*, illetve *private company limited by shares*, valamint *company limited by guarantees*, amely szintén

³ A gazdasági társaságok szervezeti képviseletét ugyanakkor más személyek is elláthatják, így különösen cégvezető, a gazdasági társaság képviseletre feljogosított munkavállalója, az önálló jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vezetője, a létesítő okirat vagy szervezeti és működési szabályzat rendelkezése által képviseleti jogot gyakorló személy stb.

⁴ SZALAY GYULA (szerk.): *Az üzleti jog alapjai*. Győr, 2006. 139. o.

<http://jegyzet.sze.hu/index.php?fajl=jegyzett&tsz=at&intz=aji&kr=jgk&PHPSESSID=65b2a3f97987b4f206f926689a76c311> (2014. 10. 23.)

⁵ BERKE BARNA, FAZEKAS JUDIT, GADÓ GÁBOR, GYULAI-SCHMIDT ANDREA, KIRÁLY MIKLÓS, KISFALUDI ANDRÁS, MISKOLCZI BODNÁR PÉTER: *Európai társasági jog*. KJK-KERSZÖV. Budapest, 2004. 73-73. o.

⁶ MOLNÁR GÁBOR LAJOS: *Bevezetés az angol társasági jogba*. BIP. Budapest, 2002. 110. o.

működhet *public* és *private* formációban egyaránt.⁷ Az angol-amerikai megoldásban a *company*-n belül két fő szervtípus működik, az igazgatótanács (*board of directors*), valamint a közgyűlés (*general meeting*).

A tulajdonosi érdekek onnipotenciáját hirdető angol társasági jogban tehát nem beszélhetünk felügyelőbizottságról, a tulajdonosi ellenőrzést a *board* igazgatói (*directors*) közül az ügyvezetési feladatot nem végző igazgatók (*non-executive directors*)⁸ látják el.⁹ Az angolszász jogban tehát egy szerven belül valósul meg az ügyvezetés és a tulajdonosi ellenőrzés.

1.1.3. A társasági szervezeti modellek hazai megoldása

Hazánkban a német típusú társaságvezetés honosodott meg, azaz már a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény (a továbbiakban: 1988-as Gt.) is a *drei Eck* mintáját követte.¹⁰ Ez a tendencia egészen a mai napig él, bár 2006-tól már a Gt. is lehetővé tette nyilvánosan működő részvénytársaságok esetében, hogy az ügyvezetést az angol *board* mintájára igazgatótanács lássa el, amelyben a vezető tisztségviselők ügyvezetési és ellenőrzési funkciót is gyakorolhatnak.¹¹ Ezt a szabályt a Ptk. is megtartotta,¹² bár a diszpozitivitás főszabálya miatt a tagok és részvényesek szinte korlátlan lehetőséget kaptak arra, hogy a létesítő okiratban társaságuk szervezeti szabályait saját belátásuk szerint határozzák meg.¹³

A két modell bemutatását azért tartottam indokoltnak, mert a gyakorlatban markánsan kihathat a vezető tisztségviselő felelősségére, hogy a vezető tisztségviselő mellett működik-e tulajdonosi ellenőrzést végző felügyelőbizottság, vagy sem, illetve, azt az igazgatótanács maga végzi-e.

1.2. A vezető tisztségviselő fogalmának meghatározása

A vezető tisztségviselőt terhelő polgári jogi felelősség tárgyalása előtt indokolt determinálni a kárkötelem alanyát, azaz magát a vezető tisztségviselőt. A vezető tisztségviselő jogállását

⁷ Companies Act 2006. 3-4. §§

⁸ Az executive director mint „ügyvezető igazgató”, és a non-executive director mint „nem ügyvezető igazgató” elhatárolást a kodifikált angol társasági törvény, a 2006-os Companies Act nem ismeri, ugyanakkor a gyakorlatban bevett az elnevezése.

⁹ MOLNÁR GÁBOR LAJOS: i. m. 177-178. o.

¹⁰ SÁRKÖZY TAMÁS: *A gazdasági társaságok vezetési rendszeréről*. In: *Gazdaság és Jog*. 2010/7-8. sz., 3-10. o. http://www.hvgorac.hu/sites/portal/default.aspx?page=journal&article=gazdasag_es_jog_2010_7-8.htm (2014. 10. 23.)

¹¹ Gt. 21. § (4) bekezdés

¹² Ptk. 3:285. §

¹³ Ptk. 3:4. § (2)-(3) bekezdés

ugyanakkor csak a felelősségi kérdések tisztázásához szükséges mértékben tartalmazza a dolgozat.

1.2.1. Az ügyvezetés definiálása

A fentiekben felvázolt két társasági alaptípusban kirajzolódik, hogy funkcionális értelemben a vezető tisztségviselők azok a személyek, akik – ellenőrzési teendőik mellett, vagy anélkül – a gazdasági társaságon belül ügyvezetési és képviseleti tevékenységet látnak el.¹⁴ Az ügyvezetés technikailag a napi üzletviteli tevékenység ellátásával kapcsolatos feladatok összességét jelenti.¹⁵

Az ügyvezetés fogalmát a jogi személyek általános szabályai körében normatív szinten a Ptk. határozza meg, amely szerint *„a jogi személy irányításával kapcsolatos olyan döntések meghozatalára, amelyek nem tartoznak a tagok vagy az alapítók hatáskörébe, egy vagy több vezető tisztségviselő vagy a vezető tisztségviselőkből álló testület jogosult”*.¹⁶ A Ptk. ismertetett rendelkezése értelmében, valamint a diszpozitivitás főszabályával összhangban a társaság tagjai jogosultak meghatározni a létesítő okiratban, hogy a jogi személy irányítását milyen formában kívánják ellátni.¹⁷ A vezető tisztségviselők felelősségét alapjaiban determinálja, hogy a gazdasági társaságban egy vagy több vezető tisztségviselő működik, illetve az ügyvezetési tevékenységet testület gyakorolja.

A fenti társasági jogi szabály továbbá azt is jelenti, hogy a vezető tisztségviselők rendkívül széles hatáskört gyakorolnak, hisz minden olyan kérdésben dönthetnek, amelyet a Ptk. vagy a tagok a létesítő okiratban nem utalnak a legfőbb szerv – vagy adott esetben más szerv – hatáskörébe.

1.2.2. A gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége

A Ptk. egy több éves anomáliát igyekszik helyrehozni, amikor normatív szinten rögzíti, hogy *„a vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenységét a jogi személy érdekének megfelelően köteles ellátni”*.¹⁸ Ennek a jelentősége kiemelkedő felelősségtani szempontból, hiszen korábban a Gt. fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet esetére a hitelező érdekek

¹⁴ TÖRÖK TAMÁS: *Felelősség a társasági jogban*. HVG-ORAC. Budapest, 2007. 305. o.

¹⁵ SZALAY GYULA (szerk.): i.m. 78. o.

¹⁶ Ptk. 3:21. § (1) bekezdés

¹⁷ SÁRKÖZY TAMÁS (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy. Az új Ptk. magyarázata II/VI*. HVG-ORAC. Budapest, 2013. 56. o.

¹⁸ Ptk. 3:21. § (2) bekezdés

elsődlegességét követelte meg,¹⁹ ezzel szemben az új szabályok értelmében a vezető tisztségviselő megbízatásának kezdetétől annak végéig a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegességével köteles eljárni.

A gazdasági társaság közös szabályai körében a Ptk. pontosítja a fenti tételt, amely szerint a vezető tisztségviselő önállóan látja el a társaság ügyvezetését, természetesen a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján. Ez azt jelenti, hogy a vezető tisztségviselő a tagok, illetve részvényesek által nem utasítható, hatáskörét pedig nem vonhatja el a legfőbb szerv. A vezető tisztségviselő csak a jogszabályoknak, a létesítő okiratnak és a legfőbb szervi határozatoknak van alávetve.²⁰

A Ptk. magyarázata szerint a normaszöveg nem tartalmaz rendelkezést arra vonatkozóan, hogy a vezető tisztségviselőnek figyelembe kéne vennie fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet esetén a hitelezői érdekeket.²¹ Expressis verbis a Ptk. valóban nem írja elő azt, hogy fizetéseképtelenség észlelése esetén a vezető tisztségviselő köteles a hitelezői érdekeket figyelembe venni, ugyanakkor a jogi személy jogutód nélküli megszűnése esetén a vezető tisztségviselő polgári jogi felelőssége – az egyéb feltételek mellett – csak akkor állapítható meg, ha „*a vezető tisztségviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe*”.²² A vonatkozó rendelkezés mellett a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Cstv.) hatályos szabályai szintén említik a hitelezői érdekeket sértő vezető tisztségviselői vagyonkimentést,²³ valamint a hitelezői érdekek megsértése miatt a vezető tisztségviselői felelősség megállapítására irányuló keresetindítást.²⁴

A gazdasági társaság érdekei elsődlegességének elemzése során érdemes megvizsgálni az angolszász megoldást. A *board* rendszeren alapuló angol-amerikai jog a *company*-k vezető tisztségviselőit (*directors*) a társaság megbízottainak (*fiduciary*) tekinti. A *fiduciary* olyan tisztségviselő, aki egy más jogalany érdekeinek elsődlegességével köteles eljárni.²⁵ A *fiduciary* eljárását alapvetően három kötelezettség határozza meg: a jóhiszeműség kötelezettsége (*duty of good faith*), a gondos eljárás kötelezettsége (*duty of care*), valamint a

¹⁹ Ld. Gt. 30. § (3) bekezdés

²⁰ Ptk. 3:112. § (2) bekezdés

²¹ SÁRKÖZY TAMÁS (szerk.): i. m. (2013.) 56. o.

²² Ptk. 3:118. §

²³ Cstv. 15. § (1) bekezdés

²⁴ Cstv. 33/A. §

²⁵ CSEH TAMÁS: *A vezető tisztségviselő döntési felelőssége és az üzleti kockázata*. In: *Gazdaság és jog*. 2012/ 9. sz. 4. o.

company érdekeinek szem előtt tartása (*duty of loyalty*).²⁶ Összevetve a leírtakat a kontinentális jog főbb jegyeit magán hordozó magyar társasági joggal elmondható, hogy a vezető tisztségviselőnek a gazdasági társaság érdekeit szolgálva, megfelelő gondossággal és szakértelemmel kell eljárnia, figyelemmel kell lennie a jóhiszeműség követelményére, valamint adott helyzetben más érdekeket (pl. hitelezői érdekeket) is szolgálnia kell. Fontos különbség azonban, hogy az angol és az amerikai jogban a társaság részvényeseinek érdeke fontosabb, mint a gazdasági társaság mint elkülönült jogi személy érdeke.

Összességében megállapítható, hogy a vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenysége során a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegességével köteles eljárni azzal, hogy a társaság fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetének beállta után figyelembe kell vennie a hitelezők érdekeit is, különben tartania kell attól, hogy a kielégítetlen hitelezői követeléseket adott esetben a magánvagyonából fogják kielégíteni.

1.3. A vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó szabályok a Ptk.-ban

Az 1050/1998 (IV. 24.) Kormányhatározat elrendelte egy új magánjogi kódex tervezetének megalkotását, azonban sokáig vita tárgyát képezte, hogy a gazdasági társaságok jogát be kell-e ültetni az új Ptk. tervezetébe, és ha igen, akkor milyen módszert alkalmazzanak.²⁷ Kisfaludi András hangsúlyozta, hogy a társasági jogi és a klasszikus polgári jogi szabályozás tárgya és módszere azonos, így előnyös lenne, ha a gazdasági társaságok jogát a Ptk.-ban helyeznék el.²⁸

A hatályos szabályok – szemben a Gt.-vel – egy háromszintes szabályozási struktúrát követnek az általánostól a különös felé haladva. A Ptk. harmadik könyve a Jogi személy címet viseli, amely elsőként a jogi személy általános szabályait tartalmazza, ezt valamennyi jogszabály által – polgári anyagi jogi – jogképességgel felruházott nem természetes személy jogalanyra alkalmazni kell, így természetesen a gazdasági társaságokra is. A Ptk. ebben a részben rögzíti a vezető tisztségviselőkre vonatkozó általános szabályokat, így különösen a vezető tisztségviselők polgári jogi felelősségét a jogi személlyel (gazdasági társasággal) szemben.

²⁶ HAMILTON, ROBERT W., FREER, RICHARD D.: *The Law of Corporations. In a nutshell*. West, Publishing Co. St. Paul, 2011. 150-152. o.

²⁷ Ld. erről bővebben: SÁRKÖZY TAMÁS: *Szervezetek jogállása az új Ptk.-ban*. In: *Gazdaság és Jog*. 2011/3. sz., 3-8. o. <http://ptk2013.hu/szakcikkek/sarkozy-tamas-szervezetek-jogallasa-az-uj-ptk-ban/423> (2014. 10. 23.)

²⁸ KISFALUDI ANDRÁS: *A társasági jog helye a jogrendszerben*. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2000/3. sz., 3-12.o. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/kisfaludi-andras-a-tarsasagi-jog-helye-a-jogrendszerben-pjk-20003-3-12-o/814> (2014. 10. 23.)

A Ptk. külön részben foglalkozik a gazdasági társaságok jogával, amelyet két szinten szabályoz. Először a gazdasági társaságok közös szabályait tartalmazza, amely valamennyi gazdasági társaságra vonatkozó általános szabályokat jelent, végül az egyes társaságtípusokra vonatkozó különös részi rendelkezéseket fekteti le. A gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek felelősségére vonatkozó szabályokat a gazdasági társaságok általános részében is találhatunk.

Fontos megjegyezni, hogy a kodifikátorok a felelősségi kérdések egységességét kívánták megteremteni a kódex szintjén, ezért nem hagyható figyelmen kívül a Ptk. hatodik könyve, amelyben a szerződésekre vonatkozó általános szabályok között találjuk a szerződésszegésért való felelősség feltételrendszerét, valamint önálló részben rendezi a Ptk. a deliktális felelősségre vonatkozó előírásokat.

Összességében elmondható, hogy a vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó hatályos szabályok meglehetősen szerteágazók, számos utaló normával találkozunk, amely így kihathat a jogalkalmazásra is. Az eljáró bíróságoknak ezért különösen figyelnie kell arra, hogy a megfelelő jogszabályi rendelkezést válasszák ki az ítékezés során.

1.4. Az alkalmazandó jog kérdésköre

Az alkalmazandó jog kérdésköre a vezető tisztségviselői felelősség szempontjából két kontextusban is releváns, hiszen egyrészt – az időbeli hatály szempontjából – a társaság tagjainak és vezető tisztségviselőinek, valamint értelemszerűen a jogalkalmazónak tisztában kell lennie azzal, hogy az adott jogviszonyra már a Ptk. vagy még a Gt. és a régi Ptk. rendelkezései az irányadók.

A tárgyi hatály vizsgálata pedig akkor merül fel, ha közelebbről szemléljük a vezető tisztségviselői jogviszonyt, valamint az annak tartalmát képező jogokat és kötelezettségeket.

1.4.1. Az időbeli hatály vizsgálata

A bevezetésben utaltam arra, hogy a Ptké. 1. §-a értelmében a Ptk. rendelkezéseit a hatálybalépését (2014. március 15.) követően keletkezett tényekre és jogviszonyokra, valamint megtett jognyilatkozatokra kell alkalmazni.

A Ptké. ugyanakkor a Kötelmi jogi könyvéhez is fűz bizonyos átmeneti rendelkezéseket, amelyek értelmében *„ha a Ptké. eltérően nem rendelkezik, a Ptk. hatálybalépésekor fennálló kötelmekkel kapcsolatos, a Ptk. hatálybalépését követően keletkezett tényekre, megtett jognyilatkozatokra - ideértve az e tények, illetve jognyilatkozatok*

által keletkeztetett újabb kötelmeket is - a Ptk. hatálybalépése előtt hatályos jogszabályok rendelkezéseit kell alkalmazni.”²⁹ Ennek a szabálynak a legfontosabb következménye, hogy a Ptk. hatálybalépése előtt keletkezett vezető tisztségviselői jogviszonyra – az azt létesítő jognyilatkozat fennálltaig – a régi Ptk. szabályait kell alkalmazni. Ez abban az esetben is igaz, ha a vezető tisztségviselőt újraválasztják, meghosszabbítják a mandátumát vagy módosítják a szerződését, mivel a nováció nem eredményez újabb szerződést. Ennek okán még nagyon hosszú ideig alkalmazandók lesznek a régi Ptk. rendelkezései.³⁰

Azokban az esetekben, amikor a vezető tisztségviselő felelősségét a deliktuális felelősség általános szabályai szerint kell megítélni, akkor alkalmazhatók a Ptk. rendelkezései, ha a károkozó magatartás 2014. március 15-e után történt. Amennyiben a károkozó magatartás egy tartós állapotban nyilvánul meg, akkor a nem a kár bekövetkezésének és a károkozó magatartás befejezésének időpontja releváns, hanem a károkozó magatartás tanúsításának kezdete.³¹

A fenti szabályozás azt eredményezheti, hogy egy vezető tisztségviselő társasággal szembeni felelősségére még a régi Ptk. és a Gt., de harmadik személyekkel szembeni deliktuális felelősségére már az új kódex rendelkezéseit kell alkalmazni.³²

Fontos kiemelni, hogy a gazdasági életben számos olyan társaság működik, amely létesítő okiratát hosszú ideje nem módosította, így a Gt. alkalmazását hosszú időre kitolhatná. Ezt kívánja kiküszöbölni a Ptké. azon rendelkezése, amely kifejezetten a gazdasági társaságok számára írja elő, hogy létesítő okiratukat meghatározott időpontig kötelesek összhangba hozni a Ptk. rendelkezéseivel.

Amennyiben egy gazdasági társaságot a cégjegyzékbe már 2014. március 15-e előtt bejegyezték, vagy a cégbejegyzési kérelmet eddig az időpontig benyújtották a cégbíróságnak, a Ptk. hatálybalépése után a létesítő okirat első módosításának alkalmával kötelesek a tagok a Ptk. rendelkezéseivel összhangban álló továbbműködésről dönteni, és a legfőbb szerv határozatát a cégbíróságnak benyújtani.³³ Ez tehát egy szubjektív határidő, hiszen minden egyes társaság maga jogosult dönteni arról, hogy kívánja-e módosítani létesítő okiratát, és amennyiben igen, akkor mely időpontban. Az is elképzelhető, hogy a tagok nem kívánnak a

²⁹ Ptké. 50. § (1) bekezdés

³⁰ GÁL JUDIT: *A vezető tisztségviselő felelősségének egyes kérdései gazdasági társaságoknál II.* In: *Cég hírnök*. 2014/7. sz. 4. o.

³¹ Ptké. 54. §

³² GÁL JUDIT: i. m. (2014/7. sz.) 4. o.

³³ Ptké. 12. § (1) bekezdés

létesítő okirat módosításáról határozni,³⁴ ez önmagában parttalanná tenné a Ptké. fenti rendelkezését.

A Ptké. azonban következetesen egy objektív határidőt is megállapít: a kisebb személyegyesítő társaságok (betéti társaság és közkereseti társaság) esetén 2015. március 15-ig kell összhangba hozni a társasági szerződés rendelkezéseit a Ptk.-val. Korlátolt felelősségű társaság, részvénytársaság, valamint egyesülés esetén két éves határidőt biztosít a Ptké., azaz 2016. március 15-ével kell eleget tenniük a tagoknak, részvényeseknek fenti kötelezettségüknek. Ezt követően a létesítő okirat nem tartalmazhat ellentétes rendelkezést a Ptk.-val. E kötelezettség késedelmes teljesítése esetén a cégbíróság pénzbírságot szab ki.³⁵

Hangsúlyos, hogy a fenti kérdés, azaz, hogy a gazdasági társaság létesítő okiratát harmonizálta-e már a Ptk.-val, vagy sem, alapvetően nem függ össze közvetlenül a vezető tisztségviselő kárfelelősség esetén alkalmazandó jogi normával. Lehetséges, hogy a gazdasági társaság már eleget tett fenti kötelezettségének, de a vezető tisztségviselő felelősségére még a régi Ptk. rendelkezései irányadók, illetve ez fordítva is elképzelhető.³⁶

A vezető tisztségviselői kárfelelősség szempontjából tehát a Ptké 1. §-a releváns, valamint figyelembe kell venni a Ptké.-nak a civiljogi kódex hatodik könyvéhez fűzött átmeneti rendelkezéseit. Ezek határozzák meg tehát, hogy a Ptk. vagy a Gt. és a régi Ptk. felelősségi szabályait kell alkalmazni. Ugyanakkor valamennyi magyarországi székhelyű gazdasági társaság létesítő okiratát legkésőbb 2016. március 16-ig harmonizálni kell az új kódex rendelkezéseivel, ami azonban nem összekeverendő a vezető tisztségviselői felelősség esetén alkalmazandó jogszabállyal.

1.4.2. A tárgyi hatály vizsgálata

A vezető tisztségviselő jogviszonya a gazdasági társasággal nem egyoldalú aktus révén jön létre, hanem szükséges a választás, kinevezés, illetőleg kijelölés elfogadása.³⁷ A vezető tisztségviselői *sui generis* társasági jogi jogviszony azonban nem képes a lefedni valamennyi jogosultságot és kötelezettséget, ezért a hagyományoknak megfelelően a gazdasági társaság

³⁴ A létesítő okirat módosításának értelmezése szintén kérdést vethet fel. Általánosan elfogadott elv, hogy a létesítő okirat módosítására a társaság alapítására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Ebben a szűk értelmezésben amennyiben például változás következik be a vezető tisztségviselő személyében, az nem minősül ilyen értelemben vett módosításnak, mivel a létesítő okiratban csak az első vezető tisztségviselőt kell feltüntetni. Emiatt számos olyan változtatás eszközölhető, amely nem minősül a létesítő okirat módosításának, így nem vonja maga után azt a kötelezettséget, hogy kötelesek a tagok dönteni a Ptk. rendelkezéseivel összhangban történő továbbműködésről, és kötelesek az erről szóló legfőbb szervi határozatot a cégbíróság részére benyújtani.

³⁵ Ptké. 12. § (1)-(2) bekezdések és 15. §

³⁶ GÁL JUDIT: i. m. (2014/7. sz.) 4. o.

³⁷ Ptk. 3:21. § (3) bekezdés

vezető tisztségviselője munkaviszonyban, vagy megbízási szerződésen alapuló kötelmi jogviszonyban látja el ügyvezetési tevékenységét.³⁸

Ebben az esetben felmerülhet a kérdés a vezető tisztségviselő felelőssége szempontjából, hogy amennyiben az ügyvezetési tevékenységet megbízási jogviszonyban látja el a vezető tisztségviselő, akkor a Ptk. harmadik könyvének rendelkezéseit, illetve a kötelmi jogi és szerződési jogi szabályokat kell-e indirekt módon alkalmazni. A másik megközelítésben pedig az merülhet fel, hogy a munkaviszonyban álló vezető tisztségviselő polgári jogi felelősségére a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) szabályait³⁹ kell alkalmazni, vagy ehelyett a Ptk. harmadik könyvében szereplő különös szabályok alkalmazandók.

Ebben az esetben – függetlenül attól, hogy a vezető tisztségviselő megbízási szerződés vagy munkaszerződés alapján látja el feladatait – a *lex specialis derogat legi generali* elv mentén a Ptk. harmadik könyvének szabályait kell alkalmazni.⁴⁰ A Ptk. tehát nem tesz különbséget vezető tisztségviselők között attól függően, hogy megbízási jogviszonyban vagy munkaviszonyban állnak-e a gazdasági társasággal, a felelősségi rendszer tehát ilyen szempontból egységes.⁴¹ Ezek a szabályok irányadók akkor is, amikor a vezető tisztségviselő e minőségével összefüggésben okoz harmadik személynek kárt, ebben az esetben a nem az alkalmazott, valamint a megbízott károkozásaért való felelősség, hanem a vezető tisztségviselő károkozásaért való felelősség szabályait kell alkalmazni.⁴²

³⁸ KISFALUDI ANDRÁS: i. m. (2007.) 145. o.

³⁹ Mt. 179.-191. §§, 208-211. §§

⁴⁰ SÁRKÖZY TAMÁS: *Az új Ptk. jogi személy könyvének néhány problémája*. In: *Ügyvédek Lapja*. 2013/5. sz. 2-7. o.

⁴¹ FAZEKAS JUDIT, HARSÁNYI GYÖNGYI, MISKOLCZI BODNÁR PÉTER, UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Magyar társasági jog*. Unió Kiadó. Miskolc, 2005. 81. o.

⁴² GÁL JUDIT: i. m. (2014/6. sz.) 4. o.

2. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGÉNEK IRÁNYAI

2.1. A vezető tisztségviselő felelősségének elméleti alapjai

A társasági jog régi dilemmája, hogy a tagok, illetve részvényesek az általuk rendelkezésre bocsátott társasági vagyonnal történő rendelkezést olyan személyekre kénytelenek bízni, akik nem érdekeltek e vagyon hosszú távú megőrzésében, gyarapításában, hanem ettől eltérően az a céljuk, hogy maguk számára minél nagyobb profitot szerezzenek. Természetesen a modern piacgazdaság feltételei nem engedhetik meg, hogy tulajdonosi és irányítási funkciók újból egyesüljenek, így a kollízió e módszerrel nem oldható fel.

Az eltérő tulajdonosi és menedzsment érdekek összhangját jogi eszközökkel is garantálni kell, amelynek egyik hangsúlyos eleme a vezető tisztségviselő felelősségének intézménye.⁴³ Kisfaludi András szerint „*a felelősség az a jogintézmény, aminek segítségével a vezető tisztségviselő döntéseinek hatását internalizálni lehet*”.⁴⁴

A polgári jogi felelősség teremti meg tehát annak jogi kereteit, hogy a vezető tisztségviselő a társaság vagyonával történő rendelkezés során ténylegesen a gazdasági társaság érdekeit szolgálja.

2.2. A vezető tisztségviselői felelősség irányai

A vezető tisztségviselői felelősség két fő irányban vizsgálható. Egyrészt beszélhetünk a vezető tisztségviselőnek a gazdasági társasággal szembeni kártérítési felelősségéről, amely rendkívül fontos változásokon ment keresztül a Ptk. hatálybalépésével. Másrészt górcső alá kell venni a vezető tisztségviselő által harmadik személyeknek okozott károkért való felelősséget, amely szintén módosult az új kódex megjelenésével.

A továbbiakban e két fő irányvonal segítségével kívánom ismertetni a vezető tisztségviselői felelősség szabályait, és megválaszolni a bevezetésben felmerült kérdéseket.

⁴³ KISFALUDI ANDRÁS, SZABÓ MARIANNA (szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*. CompLex Kiadó. Budapest, 2008. 371. o.

⁴⁴ KISFALUDI ANDRÁS: i. m. (2007.) 154. o.

3. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGE A GAZDASÁGI TÁRSASÁGGAL SZEMBEN

A felelősség különböző irányai közül elsőként a vezető tisztségviselő és a gazdasági társaság relációjában fennálló kárfelelősség képezi a vizsgálat tárgyát. A Ptk. a vezető tisztségviselő jogi személlyel szembeni felelősségének utaló normáját már a jogi személyek általános szabályai között lefekteti. Ehhez képest speciális rendelkezéseket találunk a gazdasági társaságok közös szabályai részben.

3.1. A vezető tisztségviselő gazdasági társasággal szembeni felelősségének szabályozása a Gt.-ben

A korábbi társasági jogi törvényhez képest ebben a vonatkozásban találjuk a legmarkánsabb változásokat, így a hatályos rendelkezések mellett a Gt. szabályozásának bemutatása is szükségesnek mutatkozik.

3.1.1. A vezető tisztségviselőktől elvárható magatartás a Gt.-ben

Ahogy az az 1.1.2. fejezetben bemutatásra került a Gt. nem teljesen azonos elvárhatóságot fogalmazott meg a vezető tisztségviselőkkel kapcsolatban, mint a Ptk. A Gt. rendelkezései szerint *„a vezető tisztségviselők a gazdasági társaság ügyvezetését az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal – és ha a Gt. kivételt nem tesz –, a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni.”*⁴⁵

Ez a kérdés különösen akkor bírt jelentőséggel, ha a vezető tisztségviselő a gazdasági társaságnak egyúttal tagja, részvényese is volt, mivel ebben az esetben a vezető tisztségviselő tulajdonosi érdekeit nem helyezhette a társaság érdekei elé.⁴⁶

Az, hogy mi minősül a vezető tisztségviselői pozíciót betöltő személyektől általában elvárható gondosságnak, mindig az adott történeti tényálláshoz igazodik, és a bíróság dönti el a polgári perben. A bíróság például egy eseti döntésében megállapította az elvárható gondosság hiányát, amikor a vezető tisztségviselő a társaság képviseletében olyan személynek nyújtott kölcsönt, aki a személyi adatai ismeretének hiányában nem azonosítható, sem ő, sem a vagyona nem lelhető fel és ezért vele szemben a követelés behajthatatlan.⁴⁷

⁴⁵ Gt. 30. § (2) bekezdés

⁴⁶ GÁL JUDIT: *A vezető tisztségviselő felelősségének egyes kérdései gazdasági társaságoknál I.* In: Céghírnök. 2014/6. sz. 3-6. o.

⁴⁷ BH 2011. 288.

Fontos hangsúlyozni, hogy az 1997. évi CXLIV. törvény a gazdasági társaságokról (a továbbiakban: 1997-es Gt.) ettől eltérően nem az általában elvárhatóságot rögzítette, hanem csupán az ilyen tisztséget betöltő személyektől elvárható fokozott gondosságot.⁴⁸ Ez szemmel láthatóan egy szubjektív felelősségi rendszert jelentett, ami idegen test volt a magánjog világában. Ezt a problematikát az általában elvárhatósággal küszöbölte ki a 2006-tól a Gt., amely már objektivizálta ezt a felelősséget, közelítve a polgári jogi szabályokhoz.

A gazdasági társaság érdekei elsődlegességének követelménye alóli kivétel különösen, ha a gazdasági társaság fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben van. Fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet esetében a vezető tisztségviselő nem a gazdasági társaság, hanem a hitelezői érdekek elsődlegességével köteles eljárni, ennek hiányában ugyanis megállapítható volt személyes felelőssége.⁴⁹

3.1.2. A vezető tisztségviselők általános polgári jogi felelőssége a Gt.-ben

A Gt. elvi éllel rögzítette, hogy *„a vezető tisztségviselők a polgári jog általános szabályai szerint felelnek a gazdasági társasággal szemben a jogszabályok, a társasági szerződés, illetve a gazdasági társaság legfőbb szerve által hozott határozatok, illetve ügyvezetési kötelezettségeik felróható megszegésével a társaságnak okozott károkért.”*⁵⁰ Ahogy korábban említésre került már a Gt. hatálya alatt is a vezető tisztségviselőt akkor is a polgári jog szabályai szerint terhelte a felelősség, ha egyébként munkaviszonyban látta el ügyvezetési és képviseleti tevékenységét.⁵¹ A bírósági gyakorlat nem csak a tényleges vezető tisztségviselő felelősségre vonását teszi lehetővé, hanem a volt vezető tisztségviselő is felelősségre vonható e szabály értelmében.⁵²

A polgári jog általános szabályaira történő utalás mindenképp a kontraktuális felelősség rendelkezéseit jelenti, hiszen a vezető tisztségviselő és a gazdasági társaság között szerződéses viszony áll fenn.⁵³ A régi Ptk. vonatkozásában azonban nem beszélhetünk a kontraktuális és a deliktuális felelősség éles elhatárolásáról, hiszen a régi Ptk. a szerződésszegésből eredő károkozás esetén a szerződésen kívüli károkozás szabályaira utalt vissza, azzal az eltéréssel, hogy a kártérítés mérséklésének – jogszabály eltérő rendelkezése

⁴⁸ 1997-es Gt. 29. § (1) bekezdés

⁴⁹ BDT 2012. 2619.

⁵⁰ Gt. 30. § (2) bekezdés

⁵¹ KISFALUDI ANDRÁS: i. m. (2007.) 154. o.

⁵² BDT 2013. 2897.

⁵³ ROMÁN RÓBERT: *A vezető tisztségviselői felelősségről*. In: *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXI. 2013. 466. o.

hiányában – nem volt helye.⁵⁴ A régi Ptk. tehát a kártérítési felelősség egységének elvét hirdette.⁵⁵

A fenti szabályokkal összhangban elmondható, hogy a Gt. és a régi Ptk. hatálya alatt amennyiben a vezető tisztségviselő a gazdasági társaságnak jogelleneses kárt okozott, köteles volt azt megtéríteni. Mentessült a felelősség alól, ha bizonyította, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.⁵⁶

A vezető tisztségviselői felelősség megállapításának tehát az alábbi feltételei voltak: a kár, a jogellenes magatartás, az okozati összefüggés és a felróhatóság.

3.1.3. A kár meghatározása

A vezető tisztségviselői kártérítési felelősségnek – mind a Gt., mind a Ptk. hatálya alatt – immanens feltétele a kár fennállása. Megfordítva elmondható, hogy amennyiben a gazdasági társaság oldalán nem keletkezik kár a vezető tisztségviselő felelőssége nem állapítható meg.⁵⁷

A kár tehát a gazdasági társaságnál keletkezett, azaz a kárkötelem károsultja maga a társaság, a károkozó pedig a vezető tisztségviselő. A bizonyítási kötelezettség kapcsán a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) rendelkezéseivel összhangban a Ptk. úgy rendelkezik, hogy a kárt és annak mértékét a károsultnak - polgári perben a felperesnek – kell bizonyítani.

A régi Ptk. a teljes kártérítés elvét vallotta, azaz a vezető tisztségviselőnek a gazdasági társaság teljes kárát kellett megtérítenie.⁵⁸ A vagyoni kár fogalma a hatályos szabályok szerint magában foglalja a gazdasági társaság vagyonában, saját tőkéjében beállott értékcsökkenést (*damnum emergens*), az elmaradt vagyoni előnyt (*lucrum cessans*), valamint a gazdasági társaságot ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségeket.⁵⁹

A vezető tisztségviselő magatartása elvileg a Gt. hatálya alatt nem vagyoni hátrányt is okozhatott a társaságnak, azonban ezek gyakorlati jelentősége elenyésző, a vezető tisztségviselő vonatkozásában szinte kizárólag a vagyoni kár okozásáról és megtérítéséről beszélünk.⁶⁰ A Ptk. a nem vagyoni kár és a nem vagyoni kártérítés intézményét már nem ismeri, mivel azok helyébe a személyiségi jogok megsértésének jogkövetkezményeként a

⁵⁴ Régi Ptk. 318. § (1) bekezdés

⁵⁵ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*. Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért. Miskolc, 2014. 36. o.

⁵⁶ Gt. 30. § (2) bekezdése, Ptk. 318. § (1) bekezdése és 339. § (1) bekezdése

⁵⁷ KISFALUDI ANDRÁS: i. m. (2007.) 155. o.

⁵⁸ Régi Ptk. 355. § (4) bekezdés

⁵⁹ Ptk. 6:522. § (2) bekezdés

⁶⁰ KISFALUDI ANDRÁS, SZABÓ MARIANNA (szerk.): i. m. 372. o.

sérelemdíj lépett.⁶¹ Amennyiben például a vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenysége során megsérti a gazdasági társaság jó hírnevét, akkor a gazdasági társaság a Ptk. alapján már nem jogosult nem vagyoni kártérítés iránti pert indítani, hanem személyiségi jogai megsértése miatt indíthat pert és keresetében kérheti a bíróságot, hogy a vezető tisztségviselőt sérelemdíj megfizetésére kötelezze.

Összefoglalva elmondható tehát, hogy a kár mind a Gt. mind a Ptk. hatálya alatt feltétele a vezető tisztségviselői felelősség megállapításának azzal, hogy a Ptk. hatálya alatt nem vagyoni kárról már nem beszélhetünk, de a gazdasági társaság és a vezető tisztségviselő relációjában ez kevésbé releváns. Ebben a vonatkozásban tehát érdemi változtatásról nem beszélhetünk.

3.1.4. Az okozati összefüggés a régi Ptk.-ban

Az okozati összefüggés – hasonlóan a vagyoni kár meglétéhez – olyan feltétele a vezető tisztségviselői felelősség megállapításának, amely mind a Gt., mind a Ptk. felelősségi rendszerében azonos. A kauzalitás követelménye azt jelenti, hogy a vezető tisztségviselő magatartása és a kár bekövetkezése között okozati összefüggésnek kell fennállnia. Az okozati összefüggés esetében szintén a károsult gazdasági társaság oldalán képződik bizonyítási kötelezettség.

Rendkívül hangsúlyos, hogy a Ptk. lezárja az okozati láncolatot az előreláthatósági klauzula beültetésével.⁶² Ennek szabályait lásd a 3.2.6. fejezetben.

3.1.5. A jogellenes magatartás feltétele a régi Ptk.-ban

A jogellenes magatartás kizárólag a Gt. és a régi Ptk. hatálya alatt bekövetezett károkért való felelősség szempontjából fontos feltétel. A felelősségre vonás szempontjából tehát hangsúlyos, hogy a gazdasági társasággal szemben tanúsított vezető tisztségviselői károkozó magatartás jogellenes legyen. A jogellenes magatartás meglétét szintén a gazdasági társaságnak kell bizonyítania.

A Gt. értelmében a vezető tisztségviselő magatartása akkor jogellenes, ha az jogszabályba, a társasági szerződésbe, legfőbb szervi határozatba vagy a vezető tisztségviselői jogviszony tartalmát képező ügyvezetési kötelezettségbe ütközik.⁶³

⁶¹ WELLMANN GYÖRGY (szerk.): *Polgári jog. Kötelmi jog. Első és második rész. Az új Ptk. magyarázata V/Vl.* HVG-ORAC. Budapest, 2013. 231. o.

⁶² UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: i. m. 222. o.

⁶³ Gt. 30. § (2) bekezdés

Az ügyvezetési kötelezettségbe ütköző magatartás jogellenességének normatív szintre emelése a Gt.-ben azt hivatott biztosítani, hogy a vezető tisztségviselő feladatait ténylegesen megfelelően, – főszabály szerint – gazdasági társaság érdekének elsődlegességével lássa el. Nem szükséges tehát a gyakorlatban, hogy tételes jogi normába ütközzön a vezető tisztségviselő magatartása ahhoz, hogy a jogellenes magatartás ténye megállapítható legyen.⁶⁴

Önmagában azonban a rossz vezető tisztségviselői döntés azonban – habár a vezető tisztségviselő magatartásával okozati összefüggésben kárt okoz a gazdasági társaságnak – egyéb tényállási elem hiányában nem minősül jogellenes magatartásnak.⁶⁵

3.1.6. A felróhatóság és a kimentési lehetőség a régi Ptk.-ban

A legmarkánsabb különbség a Gt. és a Ptk. felelősségi szabályai között a kimentés feltételrendszere. Ahogy arra korábban utaltam a vezető tisztségviselő a polgári jog általános szabályai szerint mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A bizonyítás kérdése ebben a körben úgy alakul tehát, hogy a károkozó vezető tisztségviselőnek kell bizonyítania, hogy jogellenes károkozó magatartása nem volt felróható. A felróhatóság hiánya tehát a Gt. szabályai értelmében kizárták a vezető tisztségviselői felelősség megállapítását.⁶⁶

Az adott helyzetben általában elvárhatóság követelménye a vezető tisztségviselőre vonatkoztatva konkretizálva azt jelenti, hogy a vezető tisztséget betöltő személyektől általában elvárhatóságot és a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegességének tiszteletben tartását kell bizonyítania ahhoz a károkozónak, hogy mentesülhessen a felelősség alól.⁶⁷

Ez a felelősség a régi Ptk. és a Gt. szabályrendszerét követve egy objektivizált szubjektív felelősségi forma, amelynek előnye, hogy ezt az elvárhatósági mércét a jogalkalmazók hosszú ideje alkalmazzák, és a nem túl szigorú kimentési szabályok a vezető tisztségviselő exkulpációs esélyeit növelik.

3.2. A vezető tisztségviselő gazdasági társasággal szembeni felelősségének hatályos szabályai

⁶⁴ KISFALUDI ANDRÁS, SZABÓ MARIANNA (szerk.): i. m. 373. o.

⁶⁵ BH 2004. 372.

⁶⁶ KISFALUDI ANDRÁS: i. m. (2007.) 156. o.

⁶⁷ KISFALUDI ANDRÁS, SZABÓ MARIANNA (szerk.): i. m. 373-374. o.

A Ptk. látszólag nem változtatott a vezető tisztségviselő jogi személlyel (gazdasági társasággal) szembeni felelősségén, hiszen szintén a kontraktuális felelősség szabályait rendeli alkalmazni⁶⁸ ezekben az esetekben hasonlóan a Gt. megoldásához, azonban közelebbről megvizsgálva hatalmas különbség fedezhető fel. A Ptk. ugyanis szemben a régi Ptk.-val ténylegesen elhatárolja a kontraktuális és a deliktuális felelősség szabályait.⁶⁹ A szerződésen kívül okozott károkért a károkozó továbbra is a fent ismertetett objektívizált szubjektív megoldás szerint felel, míg a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség egy jóval szigorúbb, objektívabb felelősségi formát valósít meg.

A Ptk. A jogi személy könyvének magyarázata lakonikus tömörséggel az utaló magatartás miatt a Kötelmi jog könyv magyarázatában foglaltakra hivatkozik és ebben a körben nem foglalkozik a kérdéskörrel.⁷⁰ Meglátásom szerint a vezető tisztségviselői felelősség kérdésköre olyan speciális tényállás, amely esetében az anomáliák elkerülése végett szükségesnek mutatkozik, hogy a normaszöveg magyarázata kifejezetten foglalkozzon a problémával, és a vezető tisztségviselő felelősségére vetítve vizsgálja az egyes tényállási elemeket. Ennek hiányában partikuláris jogalkalmazási gyakorlat alakulhat ki, amely sértené a jogbiztonság követelményét és ezen keresztül a jogállamiságot.

Egyetértek továbbá Gál Judittal abban a kérdésben, hogy pontosabb lenne a Ptk. utaló normája, ha „a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel” fordulat helyett, a „szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályainak megfelelő alkalmazásával felel” megoldás érvényesülne.⁷¹ Ez valószínűleg következetesebb és kiszámíthatóbb jogalkalmazást vonna maga után.

3.2.1. A kontraktuális felelősség megújult szabályozása

A Ptk. tehát a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályait rendeli alkalmazni a vezető tisztségviselő gazdasági társasággal szembeni felelősségére. A Ptk. megújult szabályai értelmében „aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentessül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési

⁶⁸ Ptk. 3:24. § A vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben.

⁶⁹ GÁL JUDIT: *A vezetők kártérítési felelősségének új szabályai.*
<https://www.youtube.com/watch?v=22T1Vu7dhOE> (2014. 10. 26.)

⁷⁰ SÁRKÖZY TAMÁS (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy. Az új Ptk. magyarázata II/VI.* HVG-ORAC. Budapest, 2013. 59. o.

⁷¹ GÁL JUDIT: i. m. (2014/7. sz.) 3. o.

körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.”⁷²

Az új rendelkezés esetében szemmel látható, hogy a vezető tisztségviselő kimentési lehetőségei nagyban megváltoztak. Ez a kimentési lehetőség egy jóval objektívabb felelősségi formát eredményez, amely közelebb áll a veszélyes üzemi felelősséghez, mint a klasszikus polgári jogi deliktualis felelősséghez.⁷³

A vezető tisztségviselő társasággal szembeni felelősségének feltételei tehát: a szerződésszegés, az okozati összefüggés, valamint kár, illetőleg az, hogy a vezető tisztségviselő ne tudja kimenteni magát.

3.2.2. A szerződésszegés

A Ptk. kontraktuális felelősségi szabályrendszerének feltétele, hogy a károkozó a szerződés megszegésével okozzon kárt a károsultnak. A vezető tisztségviselő vonatkozásában társasági jogi értelemben szerződésnek minősül egyrészt a gazdasági társaság legfőbb szerve általi kijelölés, kinevezés, illetve választás, valamint annak a vezető tisztségviselő általi elfogadása. A vezető tisztségviselő ugyanakkor szélesebb értelemben munkaviszonyban, illetve kötelmi jogviszonyban áll a gazdasági társasággal, ugyanis munka-, illetve megbízási szerződés is létrejön a felek között.

A Ptk. szemben a korábbi magánjogi törvénnyel normatív szinten határozza meg a szerződésszegés fogalmát: „*a szerződés megszegését jelenti bármely kötelezettség szerződésszerű teljesítésének elmaradása*”.⁷⁴ A bármely kötelezettség ebben a vonatkozásban azt jelentheti, hogy a vezető tisztségviselői jogviszony tartalmát képező bármely kötelezettség megszegése szerződésszegésnek minősülhet, amely esetében megállapítható a vezető tisztségviselő felelőssége. Megítélésem szerint ezt a rendelkezést nem szabad túlságosan tágan értelmezni, hiszen a vezető tisztségviselői jogviszony tartalmát adott esetben munkaviszonyra vonatkozó szabályok⁷⁵ is befolyásolhatják. Ebben az esetben az is előfordulhat például, hogy a munkaviszonyban álló vezető tisztségviselő meghatározott esetben nem tesz eleget az Mt. és munkaszerződése szerinti rendelkezésre állási kötelezettségnek, és ebben az esetben a gazdasági társaság mint munkáltató munkaügyi per helyett kezdeményezi a vezető tisztségviselő kártérítési felelősségének megállapítását a Ptk. 3:24. §-a és 6:142. §-a alapján. Ez a megoldás a Ptk. rendelkezései szerint teljesen

⁷² Ptk. 6:142. §

⁷³ GÁL JUDIT: i. m. (2014/6. sz.) 5. o.

⁷⁴ Ptk. 6:137. §

⁷⁵ Mt. 13. §

jogszerűnek tűnik, viszont a vezető tisztségviselőre mint munkavállalóra nézve sokkal hátrányosabb, mint ha az Mt. szabályait alkalmaznák, amely esetben a bizonyítási kötelezettség teljes egészében a gazdasági társaságra mint munkáltatóra háramlana.⁷⁶

Célszerű lenne tehát olyan szabályozás kialakítása, amely esetében elkülöníthetjük a szűk értelemben vett vezető tisztségviselői kötelezettségeket, a szélesebb értelemben vett vezető tisztségviselői kötelezettségektől. Előbbiek klasszikus társasági jogi kötelezettségek lennének, így különösen a jogszabályok, a létesítő okirat és a legfőbb szerv határozatainak betartása, az ügyvezetési tevékenység gondos ellátása, valamint a gazdaság érdekei elsődlegességének tiszteletben tartása. A tág értelemben vett kötelezettség körébe pedig azon kötelezettséget értenénk, amely abból fakadnak, hogy a vezető tisztségviselő megbízási jogviszonyban, illetve munkaviszonyban áll a gazdasági társasággal.

A szerződésszegést mint tényállási elemet egyébként a károsult gazdasági társaságnak kell bizonyítania.⁷⁷

Gárdos István és Gárdos Péter hívják fel arra a figyelmet, hogy a vezető tisztségviselői jogviszony nem eredményez eredménykötelmet, a vezető tisztségviselő elsődleges feladata tehát az, hogy a gazdasági társaság érdekében úgy járjon el, ahogy az a vezető tisztségviselőktől általában elvárható.⁷⁸

3.2.3. Az okozati összefüggés a Ptk.-ban

Mind a kontraktuális, mind a deliktuális felelősség megállapításának feltétele, hogy a károkozó magatartás és a kár bekövetkezése között okozati összefüggés álljon fenn.⁷⁹ Az Ptk. megalkotása során a kodifikátorok az oksági láncolatot az előreláthatósági klauzula beiktatásával igyekeztek korlátozni. Az okozati összefüggés esetében továbbra is a károsult gazdasági társaság oldalán keletkezik bizonyítási kötelezettség.

Az okok körében azok minősülnek relevánsnak, amelyek a károkozással az általános életpaszthalatok szerint szokásosan együtt járnak figyelembe véve az eset valamennyi körülményét, és amelynek bekövetkeztével a károkozó vezető tisztségviselő számolt vagy –

⁷⁶ Mt. 179. § (1)-(2) bekezdése

⁷⁷ WELLMANN GYÖRGY (szerk.): i. m. 229. o.

⁷⁸ GÁRDOS ISTVÁN, GÁRDOS PÉTER: *A vezető tisztségviselők felelőssége az új Ptk.-ban*. In: *Ügyvédek lapja*. 2014/2. sz. 15-21. o.

⁷⁹ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: i. m. 222. o.

az általános élettapasztalatok szerint, az eset körülményeit figyelembe véve – számolnia kellett volna.⁸⁰

3.2.4. A kár fogalma a Ptk.-ban

A kár bekövetkezése természetesen továbbra is feltétele a vezető tisztségviselői felelősség megállapításának.

Az előreláthatósági klauzula beiktatása a szerződésszegéssel okozott károk megtérítésének mértékére is kihatással bírtak. A Ptk. főszabályként a szolgáltatás tárgyában keletkezett kár megtérítését írja elő. Ezeket a kártételeket ún. tapadó károknak nevezzük, szemben a következménykárokkal, amelyek a károsult vagyonában bekövetkező egyéb károk, és az elmaradt vagyoni előnyt öleli fel. Ez utóbbiakkal kapcsolatban csak akkor terheli a vezető tisztségviselőt a kártérítési kötelezettség, ha a károsult gazdasági társaság bizonyítja, hogy kár mint a szerződésszegés lehetséges következménye, a szerződés kötésének időpontjában előre látható volt.⁸¹ Ebben az esetben tehát, az előreláthatóságot a gazdasági társaságnak kell bizonyítania, amely a gyakorlatban a vezető tisztségviselőre nézve kedvező szabály lehet, azonban csak gondatlan károkozás esetén irányadó, mivel szándékos károkozás esetén a – függetlenül az előreláthatóságtól – teljes kárt kell megtéríteni.⁸²

A kár meghatározására, és a Ptk.-ban történt esetleges változásaira egyebekben jelen dolgozat 3.1.3. fejezete irányadó.

3.2.5. Az ellenőrzési körön kívül eső tevékenység

A Ptk. esetében már nem elegendő, ha a vezető tisztségviselő bizonyítja felróhatósága hiányát, azaz, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, hanem három konjunktív feltétel megléte szükséges ahhoz, hogy a károkozó exkulpálja magát.

Az első feltétele a mentesülésnek, hogy a szerződésszegő magatartást a vezető tisztségviselő ellenőrzési körén kívül eső körülmény okozza. E körbe sorolható mindazon magatartás, amelyre a vezető tisztségviselő nem bírt befolyással. A vezető tisztségviselő vonatkozásában ilyennek minősülhetnek többek között a radikális piaci változások.⁸³ Valószínűleg befolyásolhatja az ellenőrzési kör terjedelmét a gyakorlatban nyilvánosan

⁸⁰ BÁRDOS PÉTER: *Az új Ptk. kárfelelősségi fejezete*. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2004/5-6. sz. 4-6. o. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/bardos-peter-az-uj-ptk-karfelelossegi-fejezete-pjk-20045-6-3-6-o/387> (2014. 10. 27.)

⁸¹ WELLMANN GYÖRGY (szerk.): i. m. 239. o.

⁸² GÁL JUDIT: i. m. (2014/6. sz.) 5. o.

⁸³ WELLMANN GYÖRGY (szerk.): i. m. 233. o.

működő részvénytársaságok esetén, hogy a vezető tisztségviselői pozíciót csupán ügyvezetési és képviseleti jogokat gyakorló igazgatósági tagok, vagy tulajdonosi ellenőrzést is ellátó igazgatótanácsi tagok töltik be. E körben tehát fontos a *drei Eck*, illetve a *board* rendszer tudatos megválasztásának szerepe a felelősség szempontjából.

3.2.6. Az előreláthatóság klauzulája

Az exkulpálás második konjunktív feltétele, hogy a szerződésszegést a vezető tisztségviselő ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozza. Ez a feltétel tehát megköveteli, hogy a károkozó magatartás objektíve ne legyen előrelátható.⁸⁴

Az előreláthatóság klauzulája nem új keletű intézmény, hiszen az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről szóló 1987. évi 20. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Bécsi Vételi Egyezmény) már hosszú ideje alkalmazza, így valószínűsíthető, hogy a bírósági gyakorlat sokáig ebből fog táplálkozni.

Az előreláthatóság csak akkor állhat fenn, ha sem a szerződésszegő vezető tisztségviselő nem látta előre a szerződésszegő körülmény bekövetkezésének okát, és egy ésszerűen eljáró személy a kötelezett helyében sem láthatta volna előre azt.⁸⁵

Ujváriné Antal Edit hívja fel arra a figyelmet, hogy ez az előreláthatóság nem azonos a kár megtérítésének mértékénél nevesített előreláthatósággal, hiszen itt a szerződésszerű teljesítést akadályozó okra nézve kell górcső alá venni az előreláthatóságot.⁸⁶

A vezető tisztségviselő vonatkozásában elmondható, hogy az új szabályozás akár kedvezőnek is tekinthető, hiszen egy hosszú idő óta e tisztséget betöltő személy vonatkozásában aligha elvárható, hogy a vezető tisztségviselői jogviszonyt keletkeztető szerződéskötés időpontjában előre lássa az esetleg évekkel későbbi károkozást.

Bár az előreláthatóság beiktatása új intézménye a vezető tisztségviselői felelősségnek, ugyanakkor természetesen a korábbi bírósági gyakorlat is utalt már rá. Egy eseti döntés értelmében „a vezető tisztségviselő felelősségének megállapításához az vezethet, ha a vezető a gazdasági társaság helyzetét, valamint a piaci környezetet teljes egészében tévesen felmérve, előre láthatóan és kirívóan ésszerűtlen kockázatot vállalt. Felróható módon jár el a vezető tisztségviselő, ha úgy köt általa nem ismert idegen nyelven szerződést, hogy annak valós jogi

⁸⁴ U. o. 234. o.

⁸⁵ U. o. 235. o.

⁸⁶ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: i. m. 223. o.

tartalmáról nem győződik meg, úgy utal át külföldi illetőségű off-shore cégnek, mint szerződő félnek jelentős összeget, hogy a teljesítésnek vagy a teljesítés lehetetlenné válásának esetére semmilyen biztosítékot nem köt ki, a társaság mérleg adataiból megállapítható módon, kintlévőségei behajtásának lehetősége csekély, a szerződésszegésből eredő követelésének érvényesítése céljából pedig a szükséges intézkedéseket mindezek ellenére nem teszi meg.”⁸⁷

Az előre láthatóan kirívó ésszerűtlen kockázatvállalás tehát a vezető tisztségviselő felelősség megállapításához vezethet.

3.2.7. A szerződésszegő körülmény elkerülésének, illetve a kár elhárításának el nem várhatósága

A vezető tisztségviselő csak akkor mentesülhet továbbá a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. Ez a körülmény nem a szerződés megkötésének, hanem a szerződésszegésnek az időpontjában vizsgálendő.

Ez a feltétel tehát megkívánja, hogy a vezető tisztségviselő ténylegesen tegyen meg mindent azért, hogy ne keletkezzen a gazdasági társaságnál kár, azaz, hogy a társasági érdekek elsődlegességét valóban szolgálja.

3.3. A vezető tisztségviselő gazdasági társasággal szembeni felelősségének speciális szabályai

A 3.2. fejezet a vezető tisztségviselő és a gazdasági társaság relációjában vizsgálta a felelősségtani kérdéseket. Jelen fejezet szintén ebben a vonatkozásban veszi górcső alá a vezető tisztségviselő felelősségét, azzal a különbséggel, hogy itt az általános szabálytól eltérő atipikus esetek és sajátos társasági jogi intézmények képezik a vizsgálat tárgyát.

3.3.1. Több vezető tisztségviselő felelőssége

A Ptk. a jogi személy könyvében nem tartalmaz rendelkezést arra vonatkozóan, hogy hogyan alakul a felelősség, ha az ügyvezetési tevékenységet nem egy fő látja el, hanem több személy, vagy testület.

A korábbi szabályozás azonban rögzítette, hogy ha a vezető tisztségviselők együttes képviseleti jogot gyakoroltak, illetőleg, ha testület gyakorolta az ügyvezetési feladatokat, akkor felelősségük a gazdasági társasággal szemben a régi Ptk. közös károkozásra vonatkozó

⁸⁷ EBH 2011. 2417.

szabályai értelmében főszabály szerint egyetemleges.⁸⁸ Méltányos és ésszerű szabálya volt a Gt.-nek, hogy „ha a kárt a testületi ügyvezetés határozata okozta, mentesül a felelősség alól az a tag, aki a döntésben nem vett részt, vagy a határozat ellen szavazott.”⁸⁹

Figyelembe véve, hogy a Ptk. harmadik könyvében a kontraktuális felelősség szabályait rendeli alkalmazni, logikusnak tűnik, hogy a közös károkozók felelősségére is az általános felelősségtani szabályok az irányadók, figyelembe véve, hogy a közös károkozás esetén a deliktuális felelősségi szabályokat rendeli alkalmazni a Ptk.⁹⁰

Megítélésem szerint szükséges volna egy olyan szabályozás kialakítása, amely alapján mentesíteni lehet a vezető tisztségviselőt a felelősség alól, ha a többi vezető tisztségviselő tervezett vagy már megtett intézkedése ellen tiltakozott.

3.3.2. A felmentvény intézménye

Társasági jogunk régi-új jogintézménye a felmentvény, amely a német jogból szivárgott át a magyar jogba. A felmentvény lényege, hogy bizonyos esetben a vezető tisztségviselő mentesülhet a felelősség alól, azaz vele szemben kártérítési igény sem érvényesíthető.⁹¹ A Ptk. e jogintézményt kifejezetten a gazdasági társaságok közös szabályai körében nevesíti.

A felmentvény lényege, hogy a gazdasági társaság legfőbb szerve igazolja, hogy a vezető tisztségviselő az értékelt időszakban ügyvezetési tevékenységét megfelelően látta el, azaz a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegességével teljesítette vezető tisztségviselői kötelezettségeit. A régi Gt. hatálya alatt csak a társasági szerződés erre vonatkozó előírása esetén határozhatott a legfőbb szerv felmentvény megadásáról.⁹² A Ptk. ezzel szemben lehetővé teszi, hogy a létesítő okirat erre vonatkozó rendelkezése hiányában a vezető tisztségviselő kérésére határozzon a legfőbb szerv a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadásával egyidejűleg felmentvény megadásáról.⁹³

A Ptk. másik ésszerű újítása, amely lehetővé teszi, hogy ha a vezető tisztségviselő jogviszonya két beszámoló elfogadásával foglalkozó ülés között szűnne meg, akkor a vezető tisztségviselő kérheti, hogy a legfőbb szerv következő ülésén döntsön a felmentvény megadásáról.⁹⁴ Megítélésem szerint a Ptk. diszpozitív szabályai azt is lehetővé teszik, hogy a

⁸⁸ KISFALUDI ANDRÁS: i. m. (2007.) 158. o.

⁸⁹ Gt. 30. § (4) bekezdése

⁹⁰ Ptk. 6:144. §

⁹¹ AUER ÁDÁM, BAKOS KITTI, BUZÁSI BARNABÁS, FARKAS CSABA, NÓTÁRI TAMÁS, PAPP TEKLA: *Társasági jog*. Lectum Kiadó. Szeged, 2011. 177. o.

⁹² NOCHTA TIBOR: *Társasági jog*. Dialóg Camus Kiadó. Budapest, 2007. 155. o.

⁹³ SÁRKÖZY TAMÁS (szerk.): i. m. (2013.) 151. o.

⁹⁴ Ptk. 3:117. § (2) bekezdés

tagok, illetve részvényesek úgy rendelkezzenek a létesítő okiratban, hogy a vezető tisztségviselői felmentvény megadására bármely legfőbb szervi ülésen sor kerülhessen.

A felmentvény jogkövetkezménye, hogy a gazdasági társaság nem jogosult kártérítési igényt érvényesíteni a vezető tisztségviselővel szemben ügyvezetési kötelezettségeinek megsértése miatt, kivéve, ha a felmentvényt megalapozó tények vagy adatok valótlanok vagy hiányosak voltak.⁹⁵ Az ilyen felmentvény – hasonlóan a Gt. rendelkezéseéhez⁹⁶ – hatálytalan.

3.3.3. A kárigény érvényesítése a vezető tisztségviselővel szemben a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése esetén

A gazdasági társaság mind anyagi jogi értelemben, mind perjogi értelemben véve önálló jogalany, azaz perbeli jogképességgel is rendelkezik, így a vezető tisztségviselővel szembeni kártérítési igény érvényesítésére elsősorban nyilván maga a társaság jogosult.⁹⁷ A Legfelsőbb Bíróság értelmezésében a gazdasági társaság tagja közvetlenül, saját javára akkor sem érvényesíthet kártérítési igényt a vezető tisztségviselővel szemben, ha a vezető tisztségviselő által a gazdasági társaságnak okozott kár közvetve a társaság tagjának a vagyonában is csökkenést okozott. A közvetlen károsult ugyanis maga a társaság, ezért főszabály szerint a társaság saját javára érvényesítheti igényét a vezető tisztségviselővel szemben.⁹⁸

Felmerülhet azonban a kérdés, hogy mi történik, ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, azaz ebben az esetben ki jogosult a vezető tisztségviselővel szembeni kártérítési igény érvényesítésére. Ebben a körben a Ptk. és a Gt. is úgy rendelkezett, hogy – mivel a megszűnt társaságnak már nincs perbeli jogképessége –, ezért a cégnyilvántartásból való törlés időpontjától számított egyéves jogvesztő határidőn belül a törlés időpontjában tagsági jogviszonyban álló tagok, illetve részvényesek jogosultak a kárigény érvényesítésére. Ebben az esetben a tagot vagy részvényt a kárigény a társaság megszűnésekor felosztott vagyonból őt megillető rész arányában illeti meg.⁹⁹

A bíróság eseti döntése értelmében *„a gazdasági társaság jogutód nélkül való megszűnése után a vezető tisztségviselőkkel szembeni kártérítési igényt a korlátozott felelősségű tag a társaság megszűnésekor felosztott vagyonból őt megillető rész arányában érvényesítheti feltéve, hogy a hitelezők kielégítése után létezik, vagy a kár összegét is*

⁹⁵ Ptk. 3:117. § (1) bekezdés

⁹⁶ Gt. 30. § (5) bekezdés

⁹⁷ KISFALUDI ANDRÁS: i. m. (2007.) 159. o.

⁹⁸ BH 1999. 329.

⁹⁹ Ptk. 3:117. § (3) bekezdése

figyelembe véve létezne felosztható vagyon.”¹⁰⁰ A gyakorlat tehát értelemszerűen a hitelezői igények kielégítése után felosztható vagyon meglétéhez köti a tag követelésének érvényesítését.

¹⁰⁰ BDT 2014. 3100.

4. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGE HARMADIK SZEMÉLYEKKEL SZEMBEN

A vezető tisztségviselők felelősségének másik nagy iránya a harmadik személyekkel szembeni felelősség. A vezető tisztségviselő által harmadik személyeknek okozott károkért való felelősségi, helytállási kérdések négy aspektusban vizsgálhatók.

Egyrészt előfordulhat, hogy a vezető tisztségviselő e minőségében eljárva okoz kárt harmadik személynek. Ettől eltérő eset, amikor a vezető tisztségviselő nem közvetlenül e minőségében eljárva, de azzal összefüggésben okoz kárt. A harmadik esetkör, amikor egy gazdasági társaság vezető tisztségviselője e minőségétől teljesen függetlenül harmadik személynek kárt okoz. Végül az utolsó, amikor a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése esetén a vezető tisztségviselő felel a harmadik személyeknek, azaz a hitelezőknek okozott károkért. Sajátos felelősségi-helytállási alakzat érvényesül abban az esetben, ha a cégbíróság az gazdasági társaság bejegyzése iránti kérelmet elutasítja, illetőleg a kérelmet a tagok visszavonják. Jelen fejezet a felelősségtani kérdéseket a vezető tisztségviselő és harmadik személyek relációjában ezen irányok segítségével vizsgálja.

4.1. A vezető tisztségviselő által e jogkörében eljárva és e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek okozott károkért való felelősség

A Gt. elvi élel rögzítette, hogy *„a társaság felelős azért a kárért, amelyet vezető tisztségviselője e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott”*¹⁰¹ Ennek elvi magyarázata, hogy a vezető tisztségviselő nem csupán a gazdasági társaság ügyvezetője, de annak képviselője is. A képviselő pedig közvetlen, vagyis a joghatások közvetlenül a gazdasági társaságnál állnak be, azaz a jogok a társaságot illetik, és a kötelezettségek is azt terhelik. A társasági jog tehát a vezető tisztségviselőt a külső jogviszonyokban a társaság helyett, annak nevében és érdekében fellépő képviselőnek tekinti, így indokolt, hogy az e jogviszonyokból eredő károkért a gazdasági társaság legyen a felelős.¹⁰²

A vezető tisztségviselő vonatkozásában a Ptk. már nem tartalmaz a Gt.-hez hasonló szabályt, ugyanakkor a kötelmi jogi könyv deliktualis felelősségi szabályai körében úgy rendelkezik, hogy *„ha a jogi személy vezető tisztségviselője e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, a károsulttal szemben a vezető tisztségviselő a jogi személlyel*

¹⁰¹ Gt. 30. § (1) bekezdése

¹⁰² CSEH TAMÁS: *A vezető tisztségviselő és a társaság egyetemleges deliktualis felelőssége?* In: *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2008/5-6. sz. 31-36. o.

egyetemlegesen felel”.¹⁰³ A Ptk. hivatkozott rendelkezése, és a Gt. fenti szabályának normatív szinten való rögzítése hiánya hasonló riadalmat keltett a gazdasági élet szereplői körében, mint a kontraktuális felelősség megváltozott, objektívabb szabályai.

Önmagában ez a felelősség két féle módon értelmezhető. A leginkább elfogadott nézet szerint a Ptk. tudatosan hagyta ki a Gt. hivatkozott rendelkezését, mivel az a célja, hogy a hitelezők mind a gazdasági társaságtól, mind a vezető tisztségviselőtől követelhessék a vezető tisztségviselő által e jogviszonyával összefüggésben okozott kárak megtérítését. Ebben a megközelítésben elmondható, hogy a vezető tisztségviselő felelőssége rendkívül szigorodott, hiszen a hitelezők követelésüket a vezető tisztségviselő magánvagyonából is kielégíthetik. Ebben az esetben – a deliktuális felelősség szabályai szerint – a vezető tisztségviselő csak akkor mentesülhet a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható, azaz úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.¹⁰⁴ A vezető tisztségviselő és a társaság ilyen értelemben vett egyetemleges deliktuális felelősségét sokan bírálták.¹⁰⁵

Megítélésem szerint létezhet egy másik vizsgálati szempont is. E másik megközelítésben el kell határolni a vezető tisztségviselő által e minőségében, a gazdasági társaság képviselőjeként eljárva, valamint az e jogviszonyával összefüggésben, közvetve okozott károkért való felelősséget. Amennyiben ilyen megközelítésben vizsgáljuk a vezető tisztségviselő felelősségét elmondható, hogy a Ptk. hatályos rendelkezései szerint a vezető tisztségviselő által, e jogkörében eljárva okozott károkért továbbra is a gazdasági társaság lesz a felelős. Ennek oka, hogy a gazdasági társaság olyan – a jogszabályok által létrehozott – jogalany, amely közvetlenül nem képes kárt okozni senkinek. A kárt a gazdasági társaság képviselőjeként – nem jogi értelemben – *de facto* csak a vezető tisztségviselő tudja okozni, mivel közvetlenül ő köt szerződést harmadik személyekkel. *De iure* azonban a kár okozója a gazdasági társaság lesz, mivel adott esetben a gazdasági társaság teljesít hibásan, esik késelembbe, tagadja meg a teljesítést stb. Ebben a megközelítésben tehát nem alkalmazható a Ptk. vezető tisztségviselő károkozásáért való felelőssége, mivel a kárt nem a vezető tisztségviselő okozta *de iure*, hanem a gazdasági társaság okozta. Ebben az esetben a harmadik személyek a szerződésszegésért való felelősség, illetve adott esetben a szerződésen kívül okozott kárért való felelősség szabályai szerint érvényesíthetik igényüket a gazdasági társasággal szemben.

¹⁰³ Ptk. 6:541. §

¹⁰⁴ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: i. m. 150. o.

¹⁰⁵ Ld. pl. CSEH TAMÁS: i. m. (2008.) 31-36. o.

A fenti gondolatmenet alapján a vezető tisztségviselő károkozásáért való egyetemleges felelősség kedvezőnek tekinthető a vezető tisztségviselőre és különösen a hitelezőkre nézve. Ez azt jelenti ugyanis, hogy ha a vezető tisztségviselő e jogviszonyával összefüggésben kárt okoz harmadik személynek, akkor nem az általános kárfelelősségi szabályok érvényesülnek, azaz a harmadik személy kizárólag a vezető tisztségviselő ellen indíthat pert. A hitelező maga döntheti el ugyanis, hogy a vezető tisztségviselővel vagy a gazdasági társasággal szemben indít pert, de akár alperesei pertársaság is létrejöhet e két résztvevővel. Ebből a nézőpontból tehát nem a vezető tisztségviselő felel a gazdasági társaság károkozásáért, hanem a gazdasági társaság felel a vezető tisztségviselő károkozásáért. Természetesen, amennyiben a hitelező a gazdasági társasággal szemben érvényesíti igényét, a gazdasági társaság utóbb a vezető tisztségviselővel szemben érvényesítheti követelését.

4.2. A vezető tisztségviselő által e minőségétől függetlenül harmadik személynek okozott károkért való felelősség

Előfordulhat, hogy a vezető tisztségviselő nem a gazdasági társaság ügyvezetési és képviselési tevékenysége körében eljárva, hanem attól teljesen függetlenül okoz harmadik személynek kárt. Ebben az esetben nem beszélhetünk társasági jogi értelemben vett vezető tisztségviselői károkozásról, hanem a kárkötelem alanya károkozó oldalán pusztán egy olyan személy, aki egyébként ilyen tisztséget tölt be valamely gazdasági társaságnál.

A fenti gondolatmenet alapján ezt a tényállást sem a Gt., sem a Ptk. Jogi személy könyve nem nevesíti, hiszen ilyenkor tipikusan az általános deliktuális kárfelelősségi alakzat érvényesül, azaz kimentheti magát a károkozó, ha bizonyítani tudja, hogy magatartása nem volt felróható.¹⁰⁶

A bíróság egy eseti döntésében kimondta, hogy ha az ügyvezető bűncselekmény elkövetésével kárt okoz valakinek, akkor nem hivatkozhat arra, hogy ilyenkor a gazdasági társaságot terheli a helytállási kötelezettség, mert ügykörébe tartozó tevékenységet látott el. Az indokolás szerint ugyanis egyetlen gazdasági társaság tevékenysége sem irányulhat bűncselekmény elkövetésére, így az a vezető tisztségviselő, aki tevékenysége során bűncselekményt követett el, nem vezető tisztségviselői jogkörében járt el.¹⁰⁷ Kisfaludi András nem tartja feltétlenül követendő példának a fenti határozatot, ugyanis ez adott esetben azt is jelentheti, hogy a társaság akkor is mentesül a helytállási kötelezettsége alól, ha a társaság

¹⁰⁶ Ptk. 6:519. §

¹⁰⁷ BH 2004. 408.

által biztosított keretek adták meg a lehetőséget a vezető tisztségviselőnek arra, hogy bűncselekményt kövessen el.¹⁰⁸

Összességében tehát elmondható, hogy a vezető tisztségviselői pozíciót betöltő személyek által, e minőségüktől teljesen függetlenül okozott károkért nem a társaság fog helytállni, ebben az esetben csak a tényleges károkozóval szemben lehet igény érvényesíteni az általános öt éves elévülési határidőn belül. Az a kérdés azonban, hogy mikor beszélhetünk a vezető tisztségviselői minőségtől teljesen független, vagy azzal összefüggésben történő károkozásról mindig egyedi bírói mérlegeléstől függvénye.

4.3. A vezető tisztségviselő felelőssége harmadik személyekkel szemben a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése esetén

4.3.1. A *wrongful trading* intézményének szerepe a gazdasági társaságok jogában

Társasági jogunkban – hasonlóan a kontinentális társasági jogi megoldáshoz – hatványozottan érvényesül a hitelezők védelme. A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni felelősségének egyik legfontosabb területét, a *wrongful trading*¹⁰⁹ esetkörét ugyanakkor az angol társasági és fizetéseképtelenségi jog is ismeri.

A *wrongful trading* esetköre az intézményes felelősségátvitel körébe tartozik. Intézményes felelősségről beszélhetünk a *de iure* vezető tisztségviselő, és az árnyékigazgató (*shadow director*) vonatkozásában is. A vezető tisztségviselők, árnyékigazgatók vonatkozásában az intézményes felelősségátvitel azt jelenti, hogy bármely társasági formában a vezető tisztségviselők, árnyékigazgatók felelősségének hiánya átalakul teljes felelősségé a társaság hitelezőivel szemben.¹¹⁰

A szabályozás elsődleges indoka, hogy amennyiben egy gazdasági társaság vagyonában a passzívák meghaladják az aktívákat, akkor – különösen a korlátozott felelősségű társaságok (kft., rt.) esetén – a tagok, részvényesek gyakrabban kötnek nagyobb kockázattal járó ügyleteket, mivel ezek többnyire sokkal nagyobb hasznot is jelenthetnek a társaságnak. Amennyiben a kockázatos ügylet nem sikerül, abban az esetben pedig a gazdasági társaságot felszámolják, de ez a tag és a részvényes korlátozott felelőssége miatt nem hat ki annak magánvagyonára. Ez a magatartás ugyanakkor sérti a hitelezői érdekeket, hiszen így a

¹⁰⁸ KISFALUDI ANDRÁS: i. m. (2007.) 161. o.

¹⁰⁹ Insolvency Act 1986. 214. §

¹¹⁰ TÖRÖK TAMÁS: i. m. 328. o.

követelésük gyakorlatilag behajthatatlan lesz. Ezek a hitelezővédelmi okok teszik szükségessé a *wrongful trading* intézményét.¹¹¹

Az angol *Insolvency Act* értelmében szándékos csalárd gazdálkodásnak (*fraudulent trading*), illetve vétkes (szándékos vagy gondatlan) jogszerűtlen gazdálkodásnak (*wrongful trading*) minősül minden olyan eljárás, amely a társaság hitelezőjének megkárosítását eredményezi.¹¹²

4.3.2. A vezető tisztségviselő felelősségének feltételei a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnésekor a Ptk.-ban

A hatályos szabályok valamennyi gazdasági társaság közös szabályai körében úgy rendelkeznek, hogy „ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők kielégítetlen követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőivel szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Ez a rendelkezés a végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható”.¹¹³ Szemben a Gt. rendelkezéseivel, a Ptk. fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet esetén sem követeli meg a vezető tisztségviselőtől, hogy a hitelezők érdekeinek elsődlegességével járjon el, csupán annyit, hogy azokat – a gazdasági társaság elsődlegessége mellett – vegye figyelembe.

A Gt. alapján született bírói bírósági határozat az alábbiak szerint rendelkezik a hitelezői érdekek elsődlegességéről: „a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezető tisztségviselő ügyvezetési feladatait a társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján köteles ellátni. A cég hitelezőinek érdeke azt kívánja meg, ha a társaság nem fizetéseképtelen, akkor megszüntetése ne felszámolási eljárás, hanem végelszámolás keretében történjen. Az ügyvezető a jogait jóhiszeműen és tisztességesen köteles gyakorolni, hatáskörét nem használhatja fel a maga hasznára, nem helyezheti személyes érdekeit a társaság céljai elé. Az ügyvezetésre alkalmas üzletember eltekint a saját vagy családja üzleti érdekeltségeitől, és a tulajdonosi érdekeket szolgáló döntéseket hoz.”¹¹⁴ Ez a rendelkezés a Ptk. hatálya alatt már nem teljesen érvényesülne, ugyanis a hitelezői érdekek elsődlegessége már nem irányadó, azonban a hitelezők érdeke továbbra is

¹¹¹ KISFALUDI ANDRÁS, SZABÓ MARIANNA (szerk.): i. m. 386-387. o.

¹¹² NOCHTA TIBOR: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2005. 123. o.

¹¹³ Ptk. 3:118. §

¹¹⁴ BDT 2012. 2782.

megkívánja, hogy a gazdasági társaság végelszámolással, és ne felszámolással szűnjön meg. Ebben a konstrukcióban elválik a gazdasági társaság tagjainak, részvényeseinek az érdeke, valamint a gazdasági társaság mint önálló jogalany érdeke, s a vezető tisztségviselőnek ez utóbbi érdekeit kell szolgálnia. A vezető tisztségviselőnek elsődlegesen olyan döntéseket kell hozni, ami a gazdasági társaság fennmaradását szolgálja, azonban amennyiben ez nem lehetséges, akkor végelszámolással szűnjön meg a társaság.

A Ptk. rendelkezéseivel összhangban három konjunktív feltétel szükséges a hatályos szabályok szerint ahhoz, hogy megállapítható legyen a vezető tisztségviselő polgári jogi felelőssége a hitelezőkkel szemben: Az első feltétel, hogy az ilyen felelősségi kérdés csak a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnésekor értelmezhető, ide nem értve a végelszámolással való megszűnés esetét. A második tényállási elem, hogy a megszűnt gazdasági társasággal jogviszonyban lévő hitelezőknek ki nem elégített követeléseik maradtak fenn a társasággal szemben. A harmadik konjunktív feltétel pedig, hogy a vezető tisztségviselő a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe a társaság fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetének beállta után.¹¹⁵

Ebben az esetben a Ptk. a deliktuális felelősség szabályait rendeli alkalmazni, vagyis a vezető tisztségviselő akkor exkulpálhatja magát, ha bizonyítja, hogy a gazdasági társaság fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetének beállta után a hitelezői érdekek figyelembevételére érdekében úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, azaz magatartása nem volt felróható.

Az a feltétel pedig, hogy a vezető tisztségviselő nem vette figyelembe a hitelezői érdekeket mindig az adott tényállástól függ. Az egyik bírósági határozat értelmében például *„a vezető tisztségviselő nem a hitelezők érdekeinek megfelelően jár el, ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése után igazolható módon létre nem jött szerződések, és teljesítési igazolások nélkül rendelkezik különböző nagyságú összegek kifizetése felől.”*¹¹⁶

4.3.3. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet és a hitelezők érdekeinek figyelmen kívül hagyása a Cstv.-ben

A Ptk.-val összhangban a Cstv. rendelkezéseit is figyelembe kell venni, amennyiben a vezető tisztségviselő hitelezőkkel szembeni felelősségéről beszélünk. A Cstv. rendelkezései értelmében *„a hitelező vagy - az adós nevében - a felszámoló a felszámolási eljárás ideje alatt*

¹¹⁵ SÁRKÖZY TAMÁS (szerk.): *Gazdasági társaságok – cégtörvény*. HVG-ORAC. Budapest, 2014. 69. o.

¹¹⁶ BH 2013. 222.

keresettel kérheti a bíróságtól annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látták el, és ezáltal a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítését megghiúsították, vagy elmulasztották a környezeti terhek rendezését.”¹¹⁷

A Cstv. tehát a gazdasági társaság hitelezőjének és a felszámoló oldalán biztosít aktív perbeli legitimációt. A perindításra csak a felszámolási eljárás hatálya alatt kerülhet sor, és a kereseti kérelem is kötött. A keresetben kérheti a felperes a bíróságtól, hogy állapítsa meg, hogy azok a személyek, akik a felszámolás alatt álló gazdasági társaság vezető tisztségviselői voltak a felszámolás kezdetét¹¹⁸ megelőző három évben, ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látták el. A felperes továbbá keresetében kérheti a bíróságtól annak megállapítását, hogy a vezető tisztségviselők magatartásával okozati összefüggésben a gazdasági társaság vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek kielégítését teljes mértékben megghiúsította, vagy a környezeti terhek rendezését elmulasztották.

A fenti polgári per alperese főszabály szerint a vezető tisztségviselő, de alperesi pozícióban lehet árnyékigazgató (*shadow director*) is, vagyis „*az a személy, aki a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt.*”¹¹⁹ A Cstv. tehát lehetővé kívánja tenni azon személyek felelősségre vonását, akik ténylegesen közreműködtek a vagyonvesztésben.¹²⁰

A jogbiztonság követelményének megfelelően a Cstv. a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beálltának időpontját is normatív szinten definiálja. Ennek értelmében „*a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességgel kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket.*”¹²¹ Ebben az esetben tehát a gazdasági társaság likviditása tekintetében a szerződés megkötésekor még nem feltétlenül jelentkezik probléma, ugyanakkor egy jóhiszeműen és gondosan eljáró, megfelelő szakértelemmel bíró vezető tisztségviselőtől, aki tisztában van azzal, hogy a

¹¹⁷ Cstv. 33/A. § (1) bekezdése

¹¹⁸ Cstv. 27. § (1) A felszámolás kezdő időpontja a felszámolást elrendelő jogerős végzés közzétételének napja.

¹¹⁹ Cstv. 33/A. § (1) bekezdés

¹²⁰ JUHÁSZ LÁSZLÓ: *A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve*. Novotni Kiadó. Miskolc, 2006. 229. o.

¹²¹ Cstv. 33/A. § (1) bekezdés

gazdasági társaság milyen pénzügyi helyzetben van, elvárható, hogy ne kössön – a társaság nevében – olyan ügyleteket, amelyeket nem tud majd teljesíteni.

Török Tamás ugyanakkor felhívja arra a figyelmet, hogy hosszú lejáratú szerződések esetén, valamint olyan jogviszonyoknál, ahol nem prompt teljesítésről beszélünk, nehéz előre látni, hogy a gazdasági társaság akár évekkal később milyen pénzügyi helyzetben lesz,¹²² így az előreláthatósági követelmény meghiúsulása miatt fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetről sem beszélhetünk, ami alapján a vezető tisztségviselő felelőssége sem állapítható meg.

Hasonlóan a korábbi Gt. rendelkezéseihez a Ptk. is megtartotta azt a szabályt, hogy korlátolt felelősségű társaság és részvénytársaság esetén az ügyvezetőnek, illetve az igazgatóságnak (vezérigazgatónak, igazgatótanácsnak) kötelező összehívnia a taggyűlést, illetve a közgyűlést, amennyiben a társaságot fizetéseképtelenség fenyegeti vagy fizetéseit megszüntette.¹²³ Ennek elmulasztása esetén a vezető tisztségviselő aligha exkulpálhatja magát.

A hitelező vagy a felszámoló által indított perben a vezető tisztségviselő (árnyékigazgató) mint alperes, csak akkor mentheti ki magát, ha bizonyítja, *„hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében.”*¹²⁴ A fenti feltételek konjunktívak, azaz valamennyi tényállási elem bizonyítása szükséges ahhoz, hogy a vezető tisztségviselő kimentse magát. A jog bizonyos esetben vélelmezi a hitelezői érdekek sérelmét: *„amennyiben a vezető a felszámolás kezdő időpontját megelőzően nem tett eleget az adós éves beszámolója [összevont (konszolidált) éves beszámolója] külön jogszabályban meghatározott letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, vagy nem teljesíti a Cstv. szerinti beszámolókészítési, irat- és vagyonátadási, továbbá tájékoztatási kötelezettségét, a hitelezői érdekek sérelmét vélelmezni kell.”*¹²⁵ A jogalkalmazói gyakorlat szerint a hitelezői érdekek sérelmének vélelme esetén a vezető tisztségviselői felelősség általános feltételeinek meglétét is vélelmezni kell.¹²⁶

Elképzelhető, hogy több vezető tisztségviselő nem vette figyelembe a hitelezői érdekeket fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta után, és ezzel összefüggésben kárt

¹²² TÖRÖK TAMÁS: i. m. 336. o.

¹²³ Ptk. 3:189. § (1) bekezdés c) pont és 3:270. § (1) bekezdés c) pont

¹²⁴ Cstv. 33/A. § (3) bekezdés

¹²⁵ Cstv. 33/A. § (3) bekezdés

¹²⁶ DZSULA MARIANNA: *A vezető tisztségviselő felelősségével kapcsolatos jogalkalmazási problémák II.* In: *Céghírnök*. 2013/1. sz. 9. o.

okozott. Ebben az esetben a Cstv. több vezető tisztségviselő károkozása esetén egyetemleges kötelezést ír elő.¹²⁷

A felelősséget megállapító ítélet jogerőre emelkedését követően azonban a hitelezőknek indítaniuk kell egy marasztalásra irányuló pert is, amely esetében a keresetindítás jogvesztő határidőhöz kötött. A hitelezők csupán a felszámolási eljárás jogerős lezárásáról hozott határozat Céglétszékben való közzétételét követő 60 napon belül érvényesíthetik – a még ki nem elégített – követeléseiket.¹²⁸

A jogalkotó tehát azt a megoldást alkalmazta, hogy a bíróság nem egy perben bírálja el a vezető tisztségviselő felelősségének megállapítását, és marasztalja a kárösszegben, hanem ez két külön eljárásban zajlik le. Ennek védhető oka, hogy a vezető tisztségviselő felelősségét megállapító ítélet hatálya a megszűnt gazdasági társaság valamennyi hitelezőjére kiterjed, ellenben, ha a vezető tisztségviselő felelősségének megállapítására irányuló keresetet ítélettel elutasítja, akkor ez csak arra a konkrét hitelezőre figyelemmel eredményez *res iudicata*-t.¹²⁹ Megítélésem szerint perökonómiai szempontból célszerű lehetne, ha a vezető tisztségviselő felelősségének megállapítását és marasztalását egy eljárásban bírálnák el. Ebben az esetben a bíróság a Pp. szabályai szerint a vezető tisztségviselő felelősségét közbenső ítéletben¹³⁰ állapíthatná meg, amely ítélt dolgot eredményezne jogerőre emelkedését követően. Majd az összecszerűség vonatkozásában tovább folya a peres eljárás, amely alapján a bíróság szintén ítéletet hozna. A végeredmény azonos lenne, mint a hatályos fizetéseképtelenségi szabályok szerint, azonban pergazdaságosság szempontjából utóbbi kedvezőbb megoldás lehetne.

4.4. A vezető tisztségviselők felelőssége a gazdasági társaság nyilvántartásba vételének jogerős elutasítása esetén

A vezető tisztségviselő harmadik személyekkel szembeni felelősségének sajátos esete az előtársasági létszakaszhoz kapcsolódik.

A Ptk. fenntartotta a gazdasági társaságok előtársasági létszakaszát, bár elismerte, hogy a gyorsuló e-cégeljárás miatt jelentőségük csökkent.¹³¹ Az előtársaság – mind a Gt., mind a Ptk. hatálya alatt – a bejegyzett gazdasági társaság egy korábbi, speciális létszakasza.¹³²

Az előtársasági létszakasszal kapcsolatban akkor merül fel a vezető tisztségviselők felelőssége, ha a cégbíróság a nyilvántartásba-vételi kérelmet jogerősen elutasítja, vagy ha a

¹²⁷ Cstv. 33/A. § (1) bekezdés

¹²⁸ Cstv. 33/A. § (6) bekezdés

¹²⁹ TÖRÖK TAMÁS: i. m. 337. o.

¹³⁰ Pp. 213. § (3) bekezdés

¹³¹ SÁRKÖZY TAMÁS (szerk.): i. m. (2013.) 140. o.

¹³² SZALAY GYULA (szerk.): i. m. 74-75. o.

társaság a nyilvántartásba-vételi kérelmet visszavonja. Ebben az esetben tehát a társaság bejegyzésre nem kerül, azaz hiányzik az a konstitutív aktus, amely alapján *ex nunc* hatállyal a társaság jogképes jogalanyként megjelenhetne a gazdasági életben. Ennek a legfontosabb következménye, hogy a kérelem elutasításáról való tudomásszerzéstől az előtársaság késedelem nélkül köteles megszüntetni működését. Amennyiben a be nem jegyzett társaság e kötelezettségét megszegi, azaz továbbra is gazdasági tevékenységet folytat, akkor a vezető tisztségviselők a szerződésszegéssel okozott károkért korlátlanul és egyetemlegesen felelnek az ebből eredő károkért.¹³³ E szabálynak nyilvánvalóan hitelezővédelmi szerepe van. A Gt. hasonlóan rendelkezett azzal az eltéréssel, hogy közvetlenül nem utalt arra, hogy a polgári jog általános szabályai szerint felelnek a vezető tisztségviselők, de értelemszerűen ez volt az irányadó.¹³⁴

További kisegítő szabály, hogy az előtársasági létszakaszban vállalt kötelezettségeket főszabály szerint a be nem jegyzett társaság rendelkezésére bocsátott vagyonból kell kielégíteni. Amennyiben maradtak kielégítetlen hitelezői követelések, akkor a be nem jegyzett társaság korlátlan felelősségű alapítóit korlátlanul és egyetemleges helytállási kötelezettség terhelte. Azonban, ha a be nem jegyzett társaság alapítóinak felelőssége korlátozott lett volna, akkor ők magánvagyonukkal nem kötelesek helytállni, hanem harmadik személyek irányában a vezető tisztségviselők kötelesek korlátlanul és egyetemlegesen helytállni.¹³⁵ Hangsúlyos, hogy ebben az esetben a vezető tisztségviselőket nem felelősség terheli, hanem helytállás, azaz nem beszélhetünk kimentésről.

E körben szintén felmerülhet a kérdés, hogy ha a létrehozni kívánt társaságnak több vezető tisztségviselője lett volna, vagy testületi ügyvezetés működött, és a vezető tisztségviselők, vagy a testület tagjainak egy része tiltakozott a működés további folytatása ellen, akkor őket miért terheli a helytállási kötelezettség. A jogalkotó itt bizonyára a hitelezői érdekeket helyezte előtérbe, azonban a további működés ellen tiltakozó vezető tisztségviselőkre nézve meglehetősen méltánytalan jogi helyzet valósulhat meg.

¹³³ Ptk. 3:101. § (4) bekezdés

¹³⁴ Gt. 16. § (3) bekezdés

¹³⁵ Ptk. 3:101. § (5) bekezdése

ZÁRÓ GONDOLATOK

A dolgozatban a vezető tisztségviselők polgári jogi felelősségének két nagy iránya képezte a vizsgálat tárgyát. Egyrészt ismertetésre került a vezető tisztségviselőknek a gazdasági társasággal szembeni kontraktuális felelőssége, majd a harmadik személyekkel, azaz a hitelezőkkel szembeni deliktuális felelősséget helyeztem górcső alá.

A vezető tisztségviselő és a gazdasági társaság relációjában a Ptk. hatálybalépése alapvető változást eredményezett a felelősségi kérdések tekintetében. A Ptk. – szakítva a korábbi gyakorlattal – új alapokra helyezte a kontraktuális felelősség szabályait, amellyel egy a korábbinál jóval szigorúbb, objektívebb felelősségi formát hozott létre. E nóvum kialakításának indoka, hogy a szerződéses jogviszonyok mindig a felek kölcsönös és egybehangzó akarategyezésére, azaz konszenzusára vezethető vissza, azaz a felek mindegyike egyaránt bízik a szerződés megkötésekor a majdani szerződésszerű teljesítésben. Ez a metódus a vezető tisztségviselő és a gazdasági társaság jogviszonyában is érvényesül, mivel közöttük is egy relatív szerkezetű, szerződéses kötelelem jön létre, így ésszerű, hogy a Ptk. a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályait rendeli alkalmazni az ilyen jogvitákra.

Ugyanakkor egyetértek Gál Judit azon álláspontjával, hogy nem sikerült túl következetesre az utaló norma megszövegezése, mivel a vezető tisztségviselői jogviszony sajátosságaira tekintettel célszerűbb lenne a „*szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség megfelelő alkalmazásával felel*” fordulat használata, amely így szélesebb mozgásteret biztosítana a jogalkalmazónak, és könnyebben lehetne igazodni e speciális jogviszonyhoz.¹³⁶

Az előreláthatósági klauzula beiktatása a Ptk.-ba valószínűleg kedvező szabály a vezető tisztségviselőkre nézve, hiszen a jogviszonyukat keletkeztető szerződés megkötése és a majdani szerződésszegő, károkozó magatartás között nagyon hosszú idő is eltelhet, így minden bizonnyal könnyen bizonyíthatóvá válik, hogy nem volt előrelátható a szerződés megkötésekor az akár évekkel későbbi károkozás.

A több vezető tisztségviselő felelőssége tekintetében megítélésem szerint szükségesnek mutatkozik olyan szabályozás kialakítása, amellyel mentesülhetne az a vezető tisztségviselő a felelősség alól, aki a tervezett vagy megtett szerződésszegő intézkedés ellen tiltakozott. Ezzel jóval könnyebb kimentési lehetőséget biztosítanánk az ilyen vezető tisztségviselőknek, amely így jelentősen méltányosabb lenne számukra.

¹³⁶ GÁL JUDIT: i. m. (2014/7. sz.) 3. o.

Összességében elmondható, hogy a vezető tisztségviselőnek a gazdasági társasággal szembeni felelőssége a normatív szabályok tükrében objektivizálódott, s ezáltal szigorodott, ugyanakkor ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy ez a gyakorlatban is szigorúbb felelősségi formát valósít meg. Ebben a körben valószínűleg kiemelt jelentősége lesz a kapcsolódó a bírósági gyakorlatnak.

A dolgozat részletesen elemzi a vezető tisztségviselő harmadik személyekkel szembeni felelősségének egyes formáit is. Megítélésem szerint tévesek azok a riadalmak, amelyek a vezető tisztségviselő és a gazdasági társaság egyetemleges, deliktuális felelőssége miatt alakultak ki. Ha a vezető tisztségviselő e jogkörében eljárva harmadik személynek kárt okoz, akkor valószínűleg továbbra is a gazdasági társaság fog felelni. Ennek oka, hogy a vezető tisztségviselő a gazdasági társaság törvényes képviselője, s így a vezető tisztségviselő a gazdasági társaságnak szerez jogokat és kötelezettségeket. Ebben az esetben tehát a károkozó *de iure* nem a vezető tisztségviselő, hanem a gazdasági társaság lesz. Ugyanakkor, ha a vezető tisztségviselő csupán e jogviszonyával összefüggésben okoz kárt harmadik személynek, akkor rá nézve kedvező, hogy a hitelező nem csak tőle követelheti kárának megtérítését, hanem a gazdasági társaságtól is, mivel a Ptk. egyetemleges kötelezést ír elő. Ez a rendelkezés a másért való felelősség szabályai körébe tartozik, s itt a gazdasági társaságnak van egy mögöttes felelőssége a vezető tisztségviselő által okozott károkért.

A gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése körében fontos változás, hogy fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet esetén is a vezető tisztségviselő a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegességével köteles eljárni, azzal, hogy a hitelezői érdekeket figyelembe kell vennie, mert ennek hiánya megalapozhatja deliktuális felelősségét.

A dolgozat megírása során arra törekedtem, hogy részletesen bemutattassam a vezető tisztségviselő felelősségét, különös hangsúlyt helyezve a Ptk. hatálybalépésével felmerült változásokra és kérdésekre. Bízom benne, hogy a dolgozat átfogó képet ad a témával kapcsolatban, és segítséget nyújthat a jogszabályok helyes értelmezéséhez. Természetesen a továbbiakban az új kódexhez kötődő bírósági gyakorlat fogja majd nagyban alakítani e jogintézményt, és valószínűleg a jövőben számos olyan kérdésre választ kapunk, amelyek pusztán elméleti síkon nem válaszolhatók meg.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

AUER ÁDÁM, BAKOS KITTI, BUZÁSI BARNABÁS, FARKAS CSABA, NÓTÁRI TAMÁS, PAPP TEKLA: *Társasági jog*. Lectum Kiadó. Szeged, 2011.

BÁRDOS PÉTER: *Az új Ptk. kárfelelősségi fejezete*. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2004/5-6. sz. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/bardos-peter-az-uj-ptk-karfelelossegi-fejezete-pjk-20045-6-3-6-o/387> (2014. 10. 27.)

BERKE BARNA, FAZEKAS JUDIT, GADÓ GÁBOR, GYULAI-SCHMIDT ANDREA, KIRÁLY MIKLÓS, KISFALUDI ANDRÁS, MISKOLCZI BODNÁR PÉTER: *Európai társasági jog*. KJK-KERSZÖV. Budapest, 2004.

CSEH TAMÁS: *A vezető tisztségviselő döntési felelőssége és az üzleti kockázata*. In: *Gazdaság és jog*. 2012/ 9. sz.

CSEH TAMÁS: *A vezető tisztségviselő és a társaság egyetemleges deliktualis felelőssége?* In: *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2008/5-6. sz.

DZSULA MARIANNA: *A vezető tisztségviselő felelősségével kapcsolatos jogalkalmazási problémák II*. In: *Céghírnök*. 2013/1. sz.

FAZEKAS JUDIT, HARSÁNYI GYÖNGYI, MISKOLCZI BODNÁR PÉTER, UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Magyar társasági jog*. Unió Kiadó. Miskolc, 2005.

GÁL JUDIT: *A vezető tisztségviselő felelősségének egyes kérdései gazdasági társaságoknál I*. In: *Céghírnök*. 2014/6. sz.

GÁL JUDIT: *A vezető tisztségviselő felelősségének egyes kérdései gazdasági társaságoknál II*. In: *Céghírnök*. 2014/7. sz.

GÁL JUDIT: *A vezető kártérítési felelősségének új szabályai*. <https://www.youtube.com/watch?v=22T1Vu7dhOE> (2014. 10. 26.)

GÁL JUDIT, PÁLINKÁSNÉ MIKA ÁGNES: *Társasági jogi perek*. HVG-ORAC. Budapest, 2007.

GÁRDOS ISTVÁN, GÁRDOS PÉTER: *A vezető tisztségviselők felelőssége az új Ptk.-ban*. In: *Ügyvédek lapja*. 2014/2. sz.

HAMILTON, ROBERT W., FREER, RICHARD D.: *The Law of Corporations. In a nutshell*. West, Publishing Co. St. Paul, 2011.

JUHÁSZ LÁSZLÓ: *A magyar fizetésképtelenségi jog kézikönyve*. Novotni Kiadó. Miskolc, 2006.

KISFALUDI ANDRÁS: *A társasági jog helye a jogrendszerben*. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2000/3. sz. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/kisfaludi-andras-a-tarsasagi-jog-helye-a-jogrendszerben-pjk-20003-3-12-o/814> (2014. 10. 23.)

KISFALUDI ANDRÁS: *Társasági jog*. CompLex Kiadó. Budapest, 2007.

KISFALUDI ANDRÁS, SZABÓ MARIANNA (szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*. CompLex Kiadó. Budapest, 2008.

MOLNÁR GÁBOR LAJOS: *Bevezetés az angol társasági jogba*. BIP. Budapest, 2002.

NOCHTA TIBOR: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2005.

NOCHTA TIBOR: *Társasági jog*. Dialóg Camus Kiadó. Budapest, 2007.

ROMÁN RÓBERT: *A vezető tisztségviselői felelősségről*. In: *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXI*. 2013.

SÁRKÖZY TAMÁS: *A gazdasági társaságok vezetési rendszeréről*. In: *Gazdaság és Jog*. 2010/7-8. sz. http://www.hvgorac.hu/sites/portal/default.aspx?page=journal&article=gazdasag_es_jog_2010_7-8.htm (2014. 10. 23.)

SÁRKÖZY TAMÁS: *Az új Ptk. jogi személy könyvének néhány problémája*. In: *Ügyvédek Lapja*. 2013/5. sz.

SÁRKÖZY TAMÁS (szerk.): *Gazdasági társaságok – cégtörvény*. HVG-ORAC. Budapest, 2014.

SÁRKÖZY TAMÁS (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy. Az új Ptk. magyarázata II/VI*. HVG-ORAC. Budapest, 2013.

SÁRKÖZY TAMÁS: *Szervezetek jogállása az új Ptk.-ban*. In: *Gazdaság és Jog*. 2011/3. sz. <http://ptk2013.hu/szakcikkek/sarkozy-tamas-szervezetek-jogallasa-az-uj-ptk-ban/423> (2014. 10. 23.)

SZALAY GYULA (szerk.): *Az üzleti jog alapjai*. Győr, 2006. <http://jegyzet.sze.hu/index.php?fajl=jegyzett&tsz=at&intz=aji&kr=jgk&PHPSESSID=65b2a3f97987b4f206f926689a76c311> (2014. 10. 23.)

TÖRÖK TAMÁS: *Felelősség a társasági jogban*. HVG-ORAC. Budapest, 2007.

UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*. Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért. Miskolc, 2014.

WELLMANN GYÖRGY (szerk.): *Polgári jog. Kötelmi jog. Első és második rész. Az új Ptk. magyarázata V/VI*. HVG-ORAC. Budapest, 2013.

FELHASZNÁLT JOGFORRÁSOK

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

1987. évi 20. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről

1988. évi VI. törvény a gazdasági társaságokról

1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról

1997. évi CXLIV. törvény a gazdasági társaságokról

2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról

2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2013. évi CLXXVII. törvény a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével kapcsolatos átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről

BDT 2012. 2619.

BDT 2012. 2782.

BDT 2013. 2897.

BDT 2014. 3100.

BH 1999. 329.

BH 2004. 372.

BH 2004. 408.

BH 2011. 288.

BH 2013. 222.

EBH 2011. 2417.

Companies Act 2006

Insolvency Act 1986